

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Vztah mezi obecnou a spisovnou češtinou na materiálu publicistických textů

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
7507R041 – Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Lucie Kovářová**
Vedoucí práce: prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

The relationship between common and standard Czech in journalistic texts

Bachelor thesis

Study programme: B7507 – Specialization in Pedagogy

Study branches: 7504R269 – Czech Language for Education

7507R041 – German Language for Education

Author:

Lucie Kovářová

Supervisor:

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Kovářová**
Osobní číslo: **P15000269**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání**
Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Vztah mezi obecnou a spisovnou češtinou na materiálu**
publicistických textů
Zadávací katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je objasnit vztah obecné a spisovné češtiny vzhledem k současnému užívání a především analyzovat, jak je spisovný jazyk obecnou češtinou ovlivněn.

Metody:

Seznámení s relevantní odbornou literaturou (její sumarizace a syntéza)

Analýza materiálů z Českého národního korpusu

Shrnutí, závěry analýzy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CVRČEK, V. Rozdíl mezi psanou a mluvenou češtinou kde je místo obecné češtiny? In Štindlová, B. & J. Čemusová (eds.) Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2007, 171-179.

ČERMÁK, F. a další. Od školské spisovnosti ke standardní češtině: výzva k diskusi. SaS 66, 2005, následující diskuse.

ČERMÁK, F. & P. Sgall. Výzkum mluvené češtiny: jeho situace a potřeby. SaS 58, 1997, 15-25.

DANEŠ, F. O spisovné a obecné češtině. In Jančáková, J. & M. Komárek ad. (eds.), Spisovná čeština a jazyková kultura 1993, 1995, 91-92.

HAUSENBLAS, O. K tzv. pronikání obecné češtiny do spisovného jazyka. SaS 54, 1993, 97-106.

CHLOUPEK, J. Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti, 1986.

KOŘENSKÝ, J. Současné spory o spisovnou češtinu. In Gladkova, H. & V. Cvrček (eds.), Sociální aspekty spisovných jazyků slovanských, 2006, 87-92.

KRČMOVÁ, M. Proměny spisovné češtiny. In Kořenský, J. (ed.), Český jazyk, 1998, 143-152.

MINÁŘOVÁ, E. & K. Ondrášková, (eds.) Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny, perspektivy, 2004.

SGALL, P. Neochuzujme spisovnou češtinu. ČJL 49, 1998-1999, 29-35.

ŠRÁMEK, R. (ed.) Spisovnost a nespisovnost dnes, 1996.

ULIČNÝ, Oldřich. K článku profesora Sgalla 'Neochuzujme spisovnou češtinu'. In Český jazyk a literatura, 49, č. 1-2, 1998, s. 35-39.

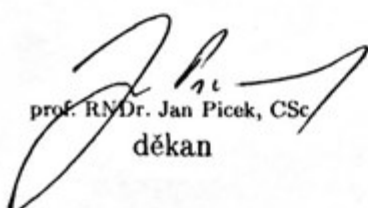
Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2018**

prof. RNDr. Jan Píček, CSc.
děkan

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

23. 6. 2019

Lucie Kovářová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce prof. PhDr. Oldřichu Uličnému, DrSc. za odbornou pomoc při vypracování bakalářské práce a za podnětné rady a připomínky.

Anotace

Cílem práce je analýza mluveného projevu moderátorů a respondentů ve vybraných interview z hlediska spisovnosti a nespisovnosti a následná sumarizace problematických jevů mluvené řeči. V teoretické části se práce zaměřuje na stratifikaci národního jazyka, publicistický styl a kulturu mluveného projevu. Část analytická zkoumá zaznamenaný zvukový materiál z hlediska zvukového, lexikálního, morfologického a syntaktického.

Klíčová slova

Stratifikace národního jazyka, publicistický styl, mluvený projev, spisovnost, nespisovnost, analýza mluveného projevu

Annotation

The work's objective is an analysis of presenter's and respondent's speech in selected interviews in terms of standard and non-standard language and the subsequent summarization of problematic phenomena of spoken language. The theoretical part focuses on the stratification of national language, journalistic style and the culture of speech. The analytical part examines the audio sources from the phonetic, lexical, morphological and syntactic points of view.

Key words

Stratification of national language, journalistic style, speech, standard Czech language, non-standard Czech language, analysis of speech

Obsah

Úvod.....	12
1 Diferenciace a stratifikace národního jazyka.....	13
1.1 Spisovný jazyk.....	14
1.1.1 Spisovný jazyk neutrální.....	14
1.1.2 Spisovný jazyk hovorový.....	14
1.2 Nespisovný jazyk.....	15
1.2.1 Teritoriální dialekty.....	15
1.2.2 Interdialekty.....	15
1.2.2.1 Obecná čeština.....	16
1.2.3 Poloutvary národního jazyka.....	16
1.3 Úzus, norma, kodifikace.....	17
1.3.1 Úzus.....	17
1.3.2 Norma.....	17
1.3.3 Kodifikace.....	17
2 Pronikání obecné češtiny do spisovného jazyka.....	18
3 Publicistický styl.....	19
3.1 Jazykové prostředky publicistického stylu.....	19
3.2 Vnitřní diferenciace publicistického stylu.....	21
3.2.1 Žánry rozhlasové a televizní žurnalistiky.....	21
4 Kultura mluveného projevu.....	22
4.1 Spisovná výslovnost.....	23
4.1.1 Ortoepie.....	24
5 Televizní interview.....	25
6 Talk show.....	26
7 Analýza interview.....	27
7.1 Analýza mluveného projevu Daniela Takáče (Interview ČT24).....	27
7.1.1 Zvuková rovina.....	27
7.1.1.1 Zkracování vokálů.....	27
7.1.1.2 Prodlužování vokálů.....	28
7.1.1.3 Vkládání samohlásek.....	28
7.1.1.4 Vyslovování souhlásky j.....	28
7.1.1.5 Nedbalá ortoepie slov.....	29
7.1.1.6 Pauzy během projevu.....	29
7.1.1.7 Hezitační zvuky.....	29
7.1.2 Lexikální rovina.....	30
7.1.2.1 Hovorové výrazy.....	30
7.1.2.2 Expresivní výrazy.....	30
7.1.2.3 Internacionalismy a cizí slova.....	30
7.1.3 Syntaktická rovina.....	31
7.1.3.1 Motivované odchytky.....	31
7.1.3.2 Nemotivované odchytky.....	31
7.1.3.3 Špatný slovosled.....	32
7.1.4 Shrnutí projevu moderátora Daniela Takáče.....	32
7.2 Analýza projevu herečky a sekretářky Václava Havla Báry Štěpánové (Interview ČT24).....	33
7.2.1 Zvuková rovina.....	33
7.2.1.1 Zkracování vokálů.....	33
7.2.1.2 Prodlužování vokálů.....	34
7.2.1.3 Vkládání samohlásek.....	34

7.2.1.4 Nedbalá ortoepie.....	34
7.2.1.5 Hezitační zvuky.....	35
7.2.1.6 Protetické v.....	35
7.2.2 Lexikální rovina.....	35
7.2.2.1 Hovorové výrazy.....	35
7.2.2.2 Expresivní výrazy.....	35
7.2.2.3 Internacionalismy a cizí slova.....	36
7.2.2.4 Nadužívání ukazovacích zájmen.....	36
7.2.2.5 Parazitická slova.....	36
7.2.3 Syntaktická rovina.....	37
7.2.3.1 Motivované odchylky.....	37
7.2.3.2 Nemotivované odchylky.....	37
7.2.3.3 Špatný slovosled.....	37
7.2.4 Morfologická rovina.....	37
7.2.5 Shrnutí projevu Báry Štěpánové.....	38
7.3 Analýza projevu moderátora Martina Veselovského (DVTV).....	39
7.3.1 Zvuková rovina.....	39
7.3.2 Lexikální rovina.....	40
7.3.2.1 Hovorové výrazy.....	40
7.3.2.2 Frazémy.....	40
7.3.2.3 Internacionalismy a cizí slova.....	40
7.3.2.4 Parazitická slova.....	41
7.3.3 Syntaktická rovina.....	41
7.3.3.1 Motivované odchylky.....	41
7.3.3.2 Nemotivované odchylky.....	42
7.3.4 Shrnutí projevu moderátora Martina Veselovského.....	42
7.4 Analýza projevu Pavla Novotného, bulvárního novináře, politika ODS a starostu městské části Praha-Řeporyje (DVTV).....	43
7.4.1 Zvuková rovina.....	43
7.4.1.1 Zkracování vokálů.....	43
7.4.1.2 Prodlužování vokálů.....	44
7.4.1.3 Nedbalá ortoepie.....	44
7.4.1.4 Protetické v.....	45
7.4.2 Lexikální rovina.....	45
7.4.2.1 Expresivní výrazy.....	45
7.4.2.2 Cizí slova.....	46
7.4.2.3 Hovorové prostředky.....	46
7.4.2.4 Obrazná pojmenování.....	46
7.4.3 Syntaktická rovina.....	46
7.4.3.1 Motivované odchylky.....	47
7.4.3.2 Nemotivované odchylky.....	47
7.4.3.3 Špatný slovosled.....	47
7.4.3.4 Opakování.....	47
7.4.4 Morfologická rovina.....	47
7.4.5 Shrnutí mluveného projevu Pavla Novotného.....	48
7.5 Analýza mluveného projevu moderátora Karla Šípa (Všechnopárty).....	49
7.5.1 Zvuková rovina.....	49
7.5.1.1 Zkracování vokálů.....	49
7.5.1.2 Protetické v.....	49
7.5.1.3 Nedbalá ortoepie.....	50
7.5.1.4 Hezitační zvuky.....	50
7.5.1.5 Přeřeky.....	50
7.5.2 Lexikální rovina.....	51
7.5.2.1 Hovorové výrazy.....	51

7.5.2.2 Expresivní výrazy.....	51
7.5.2.3 Výplňková slova.....	52
7.5.2.4 Internacionalismy a cizí slova.....	52
7.5.2.5 Oslovování.....	52
7.5.3 Syntaktická rovina.....	53
7.5.3.1 Motivované odchylky.....	53
7.5.3.2 Nemotivované odchylky.....	54
7.5.3.3 Špatný slovosled.....	54
7.5.4. Morfologická rovina.....	55
7.5.5 Shrnutí mluveného projevu moderátora Karla Šípa.....	55
7.6 Analýza mluveného projevu české biatlonistky Gabriely Koukalové (Všechnopárty).....	57
7.6.1 Zvuková rovina.....	57
7.6.1.1 Zkracování vokálů.....	57
7.6.1.2 Prodlužování vokálů.....	57
7.6.1.3 Nedbalá ortoepie.....	57
7.6.1.4 Hezitační zvuky.....	58
7.6.2 Lexikální rovina.....	58
7.6.2.1 Hovorové prostředky.....	58
7.6.2.2 Expresivní výrazy.....	59
7.6.2.3 Sportovní slang.....	59
7.6.2.4 Výplňková slova.....	59
7.6.2.5 Internacionalismy a cizí slova.....	59
7.6.3. Syntaktická rovina.....	60
7.6.3.1 Motivované odchylky.....	60
7.6.3.2 Nemotivované odchylky.....	61
7.6.3.3 Špatný slovosled.....	61
7.6.4. Morfologická rovina.....	61
7.6.5 Shrnutí projevu biatlonistky Gabriely Koukalové.....	62
Závěr.....	63
Seznam použitých zdrojů.....	65
Literatura.....	65
Internetové zdroje.....	66

Úvod

V této bakalářské práci se zaměříme na analýzu mluvených projevů ve vybraných pořadech. Zvolili jsme žánr interview, ve kterém budeme zkoumat řeč moderátorů a respondentů ve všech jazykových rovinách a následně ji porovnáme.

Cíl této práce spatřujeme v popisu problematických jevů mluvených projevů v publicistickém stylu. Vybrali jsme celkem tři pořady – interview na veřejnoprávní stanici ČT24 (InterviewČT24), interview v komerčním online-deníku Aktuálně.cz (DVTV) a talk show na veřejnoprávní stanici ČT1 (Všechnopárty).

Předložená práce se skládá ze dvou částí – teoretické a analytické. V teoretické části se zabýváme otázkou českého národního jazyka a jeho stratifikací, definujeme zde jednotlivé útvary a poloútvary národního jazyka a představíme pojmy úzus, norma a kodifikace. Následují kapitoly o prolínání obecné češtiny do spisovného jazyka a o kultuře mluveného projevu.

V analytické části rozebereme jednotlivé projevy z hlediska hláskosloví, lexika, tvarosloví a syntaxe. Dále zhodnotíme, v jaké míře se v projevech vyskytují nespisovné výrazy, zda je projev respondentů ovlivněn projevem moderátorů (či naopak) a jestli má povolání mluvčího či prostředí, ve kterém se nachází, vliv na způsob jeho vyjadřování. V závěru práce budeme analýzu sumarizovat a následně jednotlivé projevy porovnáme.

Mluvené projevy jsou součástí našeho každodenního života. Neustále se setkáváme s veřejnou mluvenou řečí, jako jsou přednášky, proslovy, rozhovory, veřejná vyjádření, prohlášení atp. Účastníme se jich buď svou fyzickou přítomností, nebo sledujeme televizi, posloucháme rádio, vyhledáváme záznamy na internetu. Veřejné mluvené projevy nás ovlivňují každý den a výjimkou nejsou ani projevy v publicistice. Vzhledem k tomu, že se jedná o projevy veřejné a všem přístupné, měly by být především spisovné a kultivované. Veřejní mluvčí si často neuvědomují, že se mohou stát vzorem svým posluchačům, kteří mohou následně jejich často nespisovné vyjadřování považovat za správné.

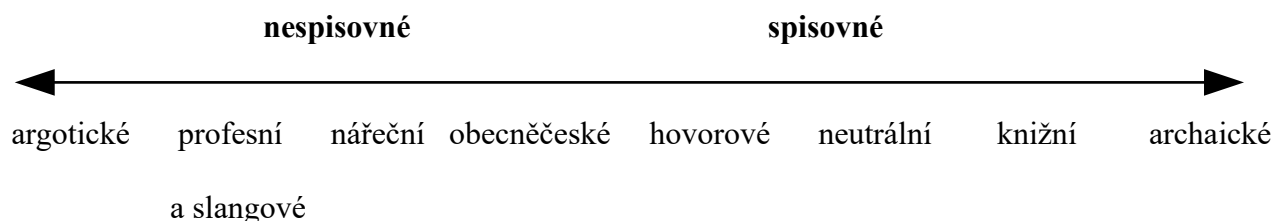
1 Diferenciace a stratifikace národního jazyka

Národní jazyk lze vykládat jako soubor integrovaných jazykových prostředků, který představuje identitu národního společenství. Národní jazyk disponuje především funkcí reprezentativní, jinak je tomu u jazyků umělého či kmenového. Dělí se na základě několika objektivních faktorů, a sice z hlediska územního vymezení, jazykových funkcí, společenského nositele a útvaru.

Český národní jazyk vede k vytváření pocitu sounáležitosti jeho uživatelů, ale zároveň jejich odlišnosti od příslušníků jiných jazykových skupin. „*Národní jazyk je společenský jev spjatý s komunikativními potřebami příslušníků národa.*“¹

S neustavujícím vytvářením různých podmínek a potřeb národa se český jazyk stal jazykem nehomogenním. Je tvořen souborem strukturních jazykových útvarů, mezi které patří spisovná čeština, obecná čeština, dialekty a interdialekty. Vedle toho se vytváří skupina speciálních dorozumivacích prostředků, tj. sociolekty, mezi které řadíme profesní mluvu, slang a argot. Jazykové útvary nejsou od sebe nijak výrazně izolovány, ba naopak se v mnoha ohledech prolínají. Existuje mezi nimi dichotomický vztah spisovnost – nespisovnost.²

PROSTŘEDKY

Osa nám přehledně ukazuje rozloženost spisovných jazykových prostředků na celé její šíři, od hovorovosti až po archaické výrazy, které mají tendenci překračovat hranici běžné spisovnosti. Co se týká hovorových prostředků, ty jsou častokrát převzaty z výrazů nespisovných – obecněčeských, ale i z profesní mluvy či slangu.³

Protože jazyk neustále prochází strukturním vývojem, dochází k oboustrannému pohybu mezi jazykovými prostředky spisovnými a nespisovnými. Mluvíme o tzv. dynamice, kdy se některé tvary,

¹ HRBÁČEK, Josef. Úvod do studia českého jazyka. Dotisk. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-869-5, s.52

² HRBÁČEK, Josef. Úvod do studia českého jazyka. Dotisk. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-869-5, s.52

³ ČECHOVÁ, M. Čeština - řeč a jazyk. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s. ISBN 978-80-7235-413-9. s. 23

původně nespisovné, stanou spisovnými, z hovorových prostředků se stanou neutrální atp. Dynamika charakterizována takovýmto přechodem se děje převážně v oblasti morfologické.⁴

1.1 Spisovný jazyk

Nejdůležitějším útvarem národního jazyka je spisovný jazyk. Útvar, který se jako jediný řídí kodifikací, jehož norma je kodifikována ve slovnících, pravidlech pravopisu, v mluvnicích češtiny atp. Spisovná čeština je považována za celonárodně dorozumivací útvar s nezpochybnitelnou reprezentativní funkcí. Je užíván ve všech oblastech veřejné komunikace a disponuje nejvyšší mírou srozumitelnosti pro všechny vrstvy obyvatel národa. Má schopnost integrovat prvky českosti, spojuje národ, jenž se skrze jazyk sebeidentifikuje a celospolečensky ho vnímá jako projev vzdělanosti a kultivovanosti.

Spisovný jazyk nelze územně ani sociálně omezit, je používán ve školách, na úřadech, v kulturních zařízeních, při vědeckých činnostech nebo v rámci kultivovaného projevu. Projevuje se ve formě jak psané, tak mluvené.

Základními jazykovými prostředky jsou prvky neutrální, nejčastěji používané a vyskytující se v obou formách jazyka. V uměleckém i odborném stylu lze najít prostředky knižní, které působí vznešeně a jsou považovány za spisovné. V běžné každodenní mluvě se však již téměř nepoužívají. V mluvené podobě jsou naopak prvky hovorové. Mezi spisovné jazykové prostředky patří také archaismy, historismy, přechodníky a některé neologismy.

1.1.1 Spisovný jazyk neutrální

Základními jazykovými prostředky spisovného jazyka jsou slova neutrální. Popisují jevy a skutečnosti bez stylového zabarvení či vedlejších příznaků. Neutrální slova tvoří většinou část spisovných prostředků a objevují se jak v písemném, tak v mluveném projevu. Užívají se v rámci běžné každodenní komunikace. Spisovné jazykové prostředky nalezneme taktéž např. v odborných publikacích, knihách, oficiálních dokumentech a podobně.

1.1.2 Spisovný jazyk hovorový

Hovorové jazykové prostředky jsou signifikantní pro mluvenou podobu českého jazyka. Hovorový jazyk je uživateli používán především v neoficiální komunikační situaci, kdežto v písemné formě je jeho použití zcela nevhodné a nevyhovující. I přesto však nastávají situace, kdy se v psaných komunikátech jednotky hovorové češtiny vyskytují, a to např. v soukromých dopisech. V každodenním osobním styku neuzivá tvary knižní, přednost je dáována rozvolněnější větne stavbě, nalezneme zde méně přesné formulace a případně prostředky s citově zabarveným příznakem. Spisovný jazyk hovorový se v řadě společných rysů (oblast lexikální, morfologická, syntaktická aj.)

⁴ ČECHOVÁ, M. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s. ISBN 978-80-7235-413-9. s. 23

shoduje s nespisovnou češtinou. Hovorové prostředky lze dělit na lexikální (univerbizace – např. panelák), gramatické (můžu) a zvukové (méno). Další příklady hovorových prostředků jsou následující: kupujou, akorát, polívka, líp, tenhle, lítat a podobně. Do hovorové češtiny pronikají také jednotky nespisovné a expresivní, proto se dále dělí na kodifikované, nekodifikované a expresivní

1.2 Nespisovný jazyk

Útvarů nespisovné češtiny je mnohem více než útvarů jazyka spisovného. Řadíme do nich dialekty a interdialekty, které jsou vymezeny teritoriálně, dále slang, profesní mluvu a argot vymezené sociálně. Nespisovná čeština není kodifikována a na rozdíl od spisovné češtiny neoplývá schopnostmi noremnosti a ustálenosti. I přesto, že se jedná o jazyk nespisovný, užívá se v běžné každodenní mluvě mnohem více než jazyk spisovný. Nastávají situace, kdy zcela nezáměrně proniká např. do komunikátů publicistického stylu, který by měl užívat prostředky v jazyku spisovném.

1.2.1 Teritoriální dialekty

Tradiční teritoriální dialekt je jazykový útvar, jenž se užívá v určité zeměpisně ohraničené oblasti. Je striktně normovaný a užívaný pro běžnou verbální komunikační situaci. Jedná se o teritoriálně ohraničený útvar daného kraje, sloužící jako nástroj komunikace jen určité části obyvatel národa. Dialekt je užíván omezeně, jen v běžné neoficiální komunikaci. Nářečí se odlišují nejen z hlediska fonologického, ale také syntaktického, morfologického a lexikálního. Mezi tuzemské dialekty řadíme např. severočeské nářečí, jihozápadočeské nářečí, moravskoslovenské nářečí atp.

1.2.2 Interdialekty

Interdialekt je jazykový útvar národního jazyka, který představuje nejvyšší vývojové stádium tradičních teritoriálních dialektů, které jsou postupně zbavovány nápadných znaků zcela je odlišujících od ostatních nářečí. Interdialekt je přechodnou skupinou mezi spisovnou češtinou a teritoriálními dialekty.⁵

*„Interdialekty (obecná nářečí) vznikají v důsledku integračního a nivelizačního vývoje místních nářečí. V tomto vývoji zanikají jazykové jevy jen úzce krajové, místní, jimiž se navzájem lišila jednotlivá místní nářečí, a zůstávají jevy, které jsou společné celým skupinám blízkých nářečí.“*⁶ Rozlišujeme čtyři regionální interdialekty – obecnou češtinu, obecnou hanáčtinu, obecnou moravskou slovenštinu a obecnou laštinu. Obecná čeština je nejrozšířenější nářečí, které se rozšířilo ze středních Čech po celé zemi až na Moravu.

⁵ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3.

⁶ HRBÁČEK, Josef. *Úvod do studia českého jazyka*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-869-5, s. 53-54

1.2.2.1 Obecná čeština

Obecná čeština je interdialekt, který vznikl ve středních Čechách. Spisovnému jazyku je z hlediska shodných rysů nejbližší a používá ji nejvíce obyvatel českého národa. Svou geografickou rozpínavostí dosahuje mnohem větší rozlohy území než ostatní interdialekty a disponuje schopností šířit se mimo své původní hranice, tj. na Moravu. Obecná čeština není kodifikována a rozvíjí se rychleji než čeština spisovná.⁷

Tento jazykový útvar, jenž je privátní, neoficiální, se používá v mluvené spontánní komunikaci a dá se tedy označit za běžnou mluvu každodenního života. Obecná čeština má mnoho typických znaků. Uvedeme si alespoň pár nejčastějších příkladů:

- koncové -ej proti spisovnému -ý (dobrej)
- protetické v- (vokno)
- odsouvání -l v přičestí minulém (přived)
- v 7. pádě čísla množného zakončení -ama, -ema, -ma (s autama) atd.

1.2.3 Polóutvary národního jazyka

Při komunikaci dodržujeme lexikální zákonitosti v ohledu na sociální skupinu, ve které se nacházíme, a volíme tak vhodné prostředky aktivní slovní zásoby. Užitý jazyk se liší na základě prostředí mluvčího, resp. adresáta. Tj. např. komunikace v zaměstnání, volná konverzace s přáteli či s rodinnými příslušníky. Takovými skupinám říkáme polóutvary neboli sociolekty, mezi které patří profesní mluva, slang a argot. Nazývají se tímto způsobem, neboť nemají specifickou gramatickou stavbu, nýbrž pouze slovní zásobu.

Slang je specifický pro zájmové skupiny, které jsou příznačné v užívání specifických expresivních názvů, metafor aj. Jelikož se jazyk neustále vyvíjí, některé slangismy přecházejí do obecné češtiny, ba dokonce do spisovné hovorové češtiny. V poslední řadě je nutné zdůraznit, že životnost každého slangu nemusí být nekonečná.

Profesní mluva, jak je již znatelné z názvu, je výběr jazykových prostředků uplatňujících se v jednotlivých zaměstnáních. Je zde snaha o ekonomickou, úspornou a zjednodušenou komunikaci v rámci odborné terminologie. Dochází např. k univerbizaci víceslovných názvů apod. I v profesní mluvě se vyskytují prvky expresivní.

Argot byl dříve označován za tajnou řeč sociální skupiny, jež byla používána se snahou utajit věcný obsah slov. Je to povětšinou řeč společensky izolovaných skupin, např. řeč vězňů nebo cikánů. V dnešní době se však některé argotické výrazy zobecnily a některé se dokonce ustálily ve frazémy.

⁷ HRBÁČEK, Josef. Úvod do studia českého jazyka. Dotisk. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-869-5, s. 53-54

1.3 Úzus, norma, kodifikace

1.3.1 Úzus

Jedná se o obvyklé užití jazykových prostředků celým společenstvím bez ohledu na správnost či vhodnost výrazů. Objevuje se v jazykových promluvách a mohou se zde objevovat i nespisovné výrazy. Úzus sám nevytváří normu spisovného jazyka, je však důležitým pramenem při jeho zjišťování. „*Úzus je obvyklý výskyt jazykového jevu, je rozhodující pro nářeční normu, avšak spisovná norma se spoluvytváří i teoretickou prací jazykovědců.*“⁸

1.3.2 Norma

Spisovný jazyk a jeho používání se realizuje na základě určitých pravidel, která jsou společenstvím všeobecně přijímána. Tato pravidla jsou jazykovou normou. Jedná se o kolektivní, ustálené a závazné užívání jazyka v souladu s jeho systémem. Norma není stanovena jako právní či technická, ale vyvinula se sama a společnost ji přijala. Normu má každý jazykový systém, tedy i každé nářečí, není však kodifikovaná jako u jazyku spisovného.

Většina autorů vymezuje normu jako „*soubor ustálených, tj. pravidelně užívaných jazykových prostředků (gramatických a lexikálních), jako společenská realizace jazykového systému, jednak jako soubor pravidel a zákonitostí jejich užívání (např. Doležel, Havránek-Jedlička).*“⁹

Poněkud podrobněji vymezil jazykovou normu A. Stich (1974) takto: „*Norma je soubor všeobecně uznaných, kolektivně přijatých a respektovaných konkrétních jazykových prostředků (slovoforem, lexikálních jednotek), abstraktních schémat (např. syntaktických struktur) a principu, podle nichž jsou elementy jazykového systému navzájem spjaty (např. pravidel pro tvoření slov odvozováním, pravidel pro morfologické začlenění nových lexikálních prostředků, včetně slov přejatých aj.).*“¹⁰

1.3.3 Kodifikace

Kodifikace je zachycení a uzákonění jazykové normy, kterou tím činí závaznou. Spisovná norma se zachycuje ve slovnících (lexikální norma), mluvnících (gramatická norma), pravidlech pravopisu (pravopisná norma) i pravidlech výslovnosti (výslovnostní norma). Kodifikace má však charakter státnosti, tudíž časem zastarává, a mezi ní a normou (ta je dynamická) vznikají velké rozdíly. Na základě existující normy se musí poté opravovat a aktualizovat.

Pro kodifikaci existují také kodifikační kritéria, která vytvořil František Daneš podle relevantních znaků spisovného jazyka (společenská, nestrojovost, systémovost). Jednotlivá kritéria kodifikace jsou tedy noremnost: zda je prostředek daným společenstvím přijatelný, dále

⁸ HRBÁČEK, J. *Úvod do studia českého jazyka*. Praha: Karolinum, 1997, s. 67-68

⁹ NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 1999, s.44

¹⁰ NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 1999, s.44

funkčnost: zda plní funkční potřeby společnosti; systémovost: zda odpovídá systému spisovného jazyka a také regionální přijatelnost: zda je přijatelný i v dané lokalitě.

2 Pronikání obecné češtiny do spisovného jazyka

Již delší dobu se vedou debaty o pronikání nespisovné češtiny do spisovného jazyka. Diskutuje se o věcech, zda je to správná cesta, zda by se měly některé výrazy kodifikovat či nikoliv nebo zda nespisovné výrazy do spisovné češtiny opravdu pronikají. Jednou z takových diskusí je například článek P. Sgalla *Neochuzujme spisovnou češtinu* v časopise *Český jazyk a literatura*, číslo 1-2, 49/98-99. K tomuto článku se následně vyjádřil i O. Uličný.

Ve své stati P. Sgall například uvádí, že je nedostatek spisovných slov nebo tvarů, které by nezněly příliš strojeně či knižně pro každodenní běžný hovor, a že bychom neměli omezovat spisovné vyjadřování na pouze knižní tvary i pro neutrální či hovorové kontexty. Taktéž tvrdí, že i na dnešních školách se dětem říká, že neumí správně česky a že kvůli tomuto stavu děti ztrácí o češtinu zájem, což však profesor Uličný popírá. Naopak uvádí že již 30 let jsou učitelé češtiny pro ZŠ vzdělávání v duchu funkční jazykovědy a dobře vědí, že „*správnost češtiny spočívá v přiměřenosti jeho užívání.*“¹¹ Toto je pouze malá ukázka z mnoha názorů, které se v článcích vyskytují. Shrneme-li však stať P. Sgalla, zasazuje se o to, aby bylo možné používat například *bysme* místo *bychom*, *dobry spart'ani* místo *dobří spart'ané* apod., a tím obohatili spisovnou češtinu.

Důležitou myšlenku však vyjádřil O. Uličný, který ve své stati uvedl: „*Co však skutečně ochuzuje spisovnou češtinu, resp. co deformuje obraz o ní, a co opravdu některé mladé mluvčí může i odpuzovat, to není nepřítomnost nespis. morfologických tvarů, nýbrž snaha např. některých mluvčích (zvl. některých profesí) vyjadřovat se co nejsložitěji a co nejšroubovaněji.*“¹² „*Dobry stylista pak má při bohatosti spisovné češtiny tolik možností se vyhnout neživým prvkům, že k prostředkům nespisovným prostě sahat nemusí.*“¹³

Dalším článkem o tomto tématu se nazývá *K tzv. Pronikání obecné češtiny do spisovného jazyka* od Ondřeje Hausenblase. Podle něj by se zavedením obecněčeských prvků do spisovného jazyka výrazně posunula hranice spisovnosti-nespisovnosti (v mluvené formě). Tím by začal být vnímán psaný jazyk jako ještě formálnější než dosud.¹⁴

Jednou z příčin, proč se užívají místo spisovných prostředků nespisovné výrazy, je, že spisovnými prostředky je velmi těžké vyjádřit emocionalitu, uvolněnost, nezávaznost. Hausenblas

¹¹ ULIČNÝ, Oldřich. *K článku profesora Sgalla „Neochuzujme spisovnou češtinu“*. In *Český jazyk a literatura*, 49, č. 1-2, 1998, s. 38

¹² ULIČNÝ, Oldřich. *K článku profesora Sgalla „Neochuzujme spisovnou češtinu“*. In *Český jazyk a literatura*, 49, č. 1-2, 1998, s. 38

¹³ ULIČNÝ, Oldřich. *K článku profesora Sgalla „Neochuzujme spisovnou češtinu“*. In *Český jazyk a literatura*, 49, č. 1-2, 1998, s. 38

¹⁴ HAUSENBLAS, Ondřej. *K tzv. pronikání obecné češtiny do spisovného jazyka*. In *Slovo a slovesnost*, 54, 1993, s. 97-105

tvrdí, že úkolem jazykovědy by měla být pomoc nacházet jazykové prostředky spisovného jazyka, kterými je vhodné tyto pocity vyjádřit. Mnoho uživatelů používá nespisovný jazyk, důvodem nemusí být nemožnost zvolení spisovného výrazu, ale např. jazyková neznalost a nezkušenost uživatelů jazyka. Obecná čeština do spisovné češtiny vlastně neproniká, ale je do ní neustále vtahována.¹⁵

3 Publicistický styl

Publicistický styl je stylem žurnalistky. Je stylově i tematicky velmi mnohotvárný a bohatý na dílčí funkce, je také velmi dynamický – neustále se vyvíjí. „*Jako jeden z funkčních stylů současné češtiny představuje zobecněné a nadřazené označení pro všechny žurnalistické texty, které vedle své funkce informativní plní ještě funkci persvazivní, působící a ovlivňovací*“.¹⁶

Funkcí publicistického stylu je především rychle a výstižně informovat všechny recipienty, kteří jsou různého věku či sociálního zařazení. Proto je také podstatné, aby byly zprávy jednoznačně a srozumitelně formulované, byly objektivní a nebyly zavádějící. Publicistické texty informují o aktuálních událostech doby a vznikají velmi rychle, aby byly zveřejněny jako první. Cílem tohoto stylu je poučit a vzdělávat příjemce a také je přesvědčovat a ovlivňovat. Aby si konkrétní noviny či televize získaly přízeň diváků, měly by být především originální, variabilní, působivé a samozřejmě musí plnit své funkce.

Je to veřejný projev, který může být jak monologický, tak i dialogický a vyskytuje se v obou formách – v psané i mluvené. Psanou publicistiku představuje především denní tisk či časopisy a mluvenou formu rozhlasové, televizní a filmové zpravodajství, řečnické projevy.

3.1 Jazykové prostředky publicistického stylu

V publicistickém stylu se používá mnoho jazykových prostředků – od hovorových, přes knižní, expresivní až po internacionalismy. Přejatá slova jsou pro tento styl velmi charakteristická a pronikají především do odbornějších článků (ekonomika, technika, obchodování). Publicistika je založena na spisovném jazyce, ale objevují se zde občas i nespisovné výrazy. Jelikož je to styl dynamický a je určen především pro společnost, mění se jeho jazyk mnohem více než u jiných funkčních stylů. Tím, že se jazykové prostředky mění a vyvíjí s dobou, dochází tak k aktualizaci vyjadřování. To znamená, že vznikají nové výrazové prostředky, které mohou být i neobvykle užívány. Naproti tomu stojí tzv. automatizované jazykové prostředky, které jsou běžné, ustálené,

¹⁵ HAUSENBLAS, Ondřej. K tzv. pronikání obecné češtiny do spisovného jazyka. In Slovo a slovesnost, 54, 1993, s. 97-105

¹⁶ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3. s. 207

používané téměř mechanicky. Oba tyto pojmy pochází od Bohuslava Havránka, který je použil ve sborníku Pražského lingvistického kroužku (1932).¹⁷

Publicistický styl je úzce spjatý s ostatními funkčními styly. Přejímá prvky z mluvených projevů, často zde můžeme nalézt obrazná pojmenování a v tématech především o ekonomice či právu se objevují velmi často přejaté a odborné výrazy. Oblíbené je také odvolávání se na to, co už někdo řekl. Některé fráze jsou novináři užívány až mechanicky, např: *jak uvedl, jak je známo, jak se říká*.¹⁸

Publicistické texty jsou specifické častým používáním uvozovek, a to nejen u citací, ale také při užití obecných rčení nebo při záměrném použití nespisovných výrazů. Ty autoři často volí pro větší autentičnost textu, kvůli úspornosti i za účelem aktualizace výrazu.¹⁹

Nejčastěji používaným jazykovým prostředkem je obrazné pojmenování. Objevuje se zde nejčastěji metafora, metonymie, hyperbola, personifikace, synekdocha, ale i další. Autoři je používají, aby ozvláštnili a oživilo dané sdělení, což vytváří potenciál čtenáře více oslovit. Díky obraznosti se můžeme také dozvědět vztah autora ke sdělované informaci. Typickým znakem je i obnova a aktualizace již vzniklých ustálených obrátů, které ale častým používáním opět zautomatizují.²⁰

Velmi oblíbeným jazykovým prostředkem novinářů jsou frazémy. Jde o ustálená slovní spojení, která mají v textu jeden význam. Frazémy jsou velmi běžné, používají se i v každodenní mluvě (být trnem v oku, malovat čerta na zeď, házet flintu do žita). Nejrozšířenější jsou lidové frazémy, v jiných odvětvích se objevují ale také sportovní, ekonomické, politické a další frazémy. Dalšími prostředky, které se vyskytují v publicistice jsou zkratková slova (NATO, ODS, EU atd.), neologismy a anglicismy. Pro syntaktickou stránku jazyka je v tomto stylu velmi specifické například vytčení výpovědi nebo větných členů (např.: Je to nemocnice, kdo nese vinu za zdravotní stav pacienta.), nepravé věty vedlejší (Přijel generální ředitel firmy, který měl podepsat smlouvu o spolupráci s obcí.) či hromadění větných členů za sebou ve větě (Dále je nutné vyřešit otázku zrušení vyhlášky úpravy veřejné zeleně.).²¹ Velmi často se v tomto stylu vyskytují vady ve stavbě věty (anakolut, zeugma, elipsa, nevhodné užití spojek apod.), a to zejména kvůli úspornosti. Jako například ve větě: „*Proudy lidí neustále vcházely a vycházely z budovy hlavní pošty*.“ Zde můžeme najít zeugmu, jelikož z *budovy* lze pouze vycházet, ale vcházet můžeme jen *do* budovy.²²

¹⁷ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3. s. 208-211

¹⁸ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3. s. 220

¹⁹ CHLOUPEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1986. s. 43-44

²⁰ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3. s. 213-215

²¹ MINÁŘOVÁ, E. *Stylistika pro žurnalisty*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-2979-4. s. 224-230

²² BEČKA, Josef Václav. *Jazyk a styl novin*. Praha: Novinář, 1973. Knihovnička Novináře. s.186-199

3.2 Vnitřní diferenciací publicistického stylu

Publicistický styl je vnitřně diferenciován na jednotlivé útvary. Tyto útvary jsou rozděleny podle určitých pravidel a každý má své charakteristické rysy. Každý autor uvádí různé útvary publicistického stylu. Například Josef V. Bečka ve své knize *Česká stylistika* (1986) rozlišuje čtyři typy útvarů – úvahové, informační, nepublicistické a beletristické.

Úvahový jazykový útvar nemá jen funkci popisovací, ale také funkci hodnotící. Typickým úvahovým útvarem jsou především recenze a kritické úvahy. Zaměřuje se na společenská, ekonomická a politická témata. **Informační útvary** se zabývají informacemi z běžného života, jsou stručné, objektivní, autor v nich nehodnotí, pouze konstatuje. J.V. Bečka zde ještě rozlišuje útvary zpravodajské (zprávy, reportáže, interview) a útvary informační naučné (naučné články). Mezi **nepublicistické útvary**, které nepatří do tohoto funkčního stylu, zařadil J.V. Bečka například inzeráty, různé křížovky či reklamy, které se v denním tisku vyskytují běžně. Poslední, **beletristický útvar** je poněkud osobitější. Autor zde má možnost ukázat více svou osobnost a styl – patří sem například fejeton, cestovatelská reportáž či glosa.

3.2.1 Žánry rozhlasové a televizní žurnalistiky

V rozhlasové a televizní žurnalistice se rozlišují dvě velké skupiny – žánry zpravodajské a žánry publicistické. Zpravodajské žánry poskytují ověřené informace o aktuálních událostech a publicistické žánry obsahují kromě jiného vlastní názor, hodnocení a interpretaci. Dalším důležitým dělením pro rozhlas a televizi je rozdíl mezi žánry monologickými a dialogickými. Monologické žánry jsou připraveny jedním autorem, obsahují zpravidla jednu hlavní myšlenku a jsou jednoduše reprodukovatelné. Dialogické žánry jsou tvořeny promluvami více autorů, obsahují více myšlenek a často jsou založeny na spontánním projevu.²³

Typickým zpravodajským žánrem je zpráva. Ta je často doplňována reportáží s živými vstupy či rozhovory se samotnými aktéry události. Zprávy jsou zpravidla odvysílány ve zpravodajských pořadech. Dialogickým zpravodajským žánrem je zpravodajský rozhovor, ve kterém jsou hostu kladeny informativní otázky. Takovýto rozhovor vede moderátor s jedním nebo s více hosty. Ke vzájemné interakci mezi hosty však nedochází.²⁴

Pro publicistický žánr není žádný žánr zcela ústřední. Typické jsou však například politické debaty, diskusní pořady či publicistický rozhovor. Všechny tyto žánry jsou vedeny moderátorem. Debaty, na rozdíl od zpravodajského rozhovoru, umožňují interakci mezi hosty, tudíž zde dochází k výměnám názorů a střetům. Hosté si sice navzájem otázky nekladou, ale mohou reagovat na slova

²³ HOFFMANNOVÁ, Jana, Jiří HOMOLÁČ, Eliška CHVALOVSKÁ, Lucie JÍLKOVÁ, Petr KADERKA, Petr MAREŠ a Kamila MRÁZKOVÁ. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-2566-1. s. 315-316

²⁴ HOFFMANNOVÁ, Jana, Jiří HOMOLÁČ, Eliška CHVALOVSKÁ, Lucie JÍLKOVÁ, Petr KADERKA, Petr MAREŠ a Kamila MRÁZKOVÁ. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-2566-1. s. 315-316

druhého hosta. Publicistický rozhovor se koná za účasti pouze jednoho hosta. Moderátor se zde nezaměřuje pouze na základní informace, ale dotazuje se i na názory zpovídaného, na jeho cíle a záměry.²⁵

4 Kultura mluveného projevu

Mluvená řeč je první osvojovanou řečí již od útlého dětství a v lidském životě má nezastupitelnou funkci. Lidskou řečí se projevuje osobnost každého člověka. Je to forma, kterou může každý reagovat velmi pohotově, používá se v každodenním životě a většina činností se bez ní neobejde. Tím, jak své myšlenky formulujeme, můžeme ovlivňovat posluchače, a proto je také velmi důležité, abychom se vyjadřovali kultivovaně.

„Při vymezování pojmu kultura mluveného jazyka se vychází z toho, že jde o jev dynamický, nikoli statický. Kulturou či kultivovaností mluvených projevů rozumíme nejen jejich náležitou úroveň, ale i jejich pěstění, šlechtění, zdokonalování a třibení.“²⁶

Jazyk je společenský jev, který vytvořil kolektiv a slouží ke komunikaci mezi jednotlivci. Jedinec by proto neměl s jazykem zacházet libovolně a používat ho v rozporu se společenskými normami. Měl by si uvědomit, že nemluví pro sebe, ale brát ohled také na ty, s nimiž hovoří.²⁷

Aby byl mluvený projev kultivovaný, nezáleží pouze na jeho obsahové stránce, která je samozřejmě také důležitá, ale i na formální a zvukové stránce. Mluvíci by měl mluvit plynule a přirozeně, měl by zvolit vhodné jazykové prostředky a hovořit tak, aby si své posluchače získal a zapůsobil na ně. Řeč by měla být vhodně rozdělena pauzami, doplněná intonací a správným vyslovováním hlásek. Mluvit spisovně tedy určitě nestačí k tomu, aby byl projev kultivovaný.

„Kultivovanost vyžaduje znalost, tj. osvojení dostatečného bohatství výrazových prostředků kultivovaného jazyka, rozlišování a vybírání prostředků podle jejich významové platnosti a slohové přiměřenosti, dbaní pravidel jejich správného užívání. Vedle znalosti vyžaduje však kultivovanost též získání jistých praktických dovedností, nabytých cvikem, pokusy, kritikou. Kultivovanost předpokládá i dobrou vůli a snahu vyjadřovat se kultivovaně.“²⁸

Obsah mluveného projevu je zprostředkováván nejen jazykovými prostředky, ale též zvukovými (melodie, pauzy, přízvuk) a motorickými. Projevy jsou totiž velmi často doprovázeny gesty a mimikou. Využitím melodie, pauz, přízvuků apod. docílí mluvčí větší expresivnosti řeči.

²⁵ HOFFMANNOVÁ, Jana, JIŘÍ HOMOLÁČ, ELIŠKA CHVALOVSKÁ, LUCIE JÍLKOVÁ, PETR KADERKA, PETR MAREŠ a KAMILA MRÁZKOVÁ. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-2566-1.

²⁶ HUBÁČEK, J. *Kultura mluvené řeči*. Ostrava: Pedagogická fakulta v Ostravě, 1980, s. 6

²⁷ DANEŠ, F. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009, s. 117

²⁸ DANEŠ, F. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009, s. 117

Mluvené projevy jsou velmi úsporné, obsahují však i mnoho nadbytečných prvků. Tím, že je mluvčí v přímém kontaktu s adresátem, používá tzv. kontaktní slova (víte, rozumíš, hele atd.), dále jsou velmi často užívaná výplňková slova, která naopak umožňují promyslet si další řeč.

Tyto prostředky způsobuje především improvizace mluvčího, kvůli které, dochází k nepravděpodobnostem ve větě stavbě (anakoluty) nebo také k dodatkovému připojování (mluvčí ukončí výpověď a poté ji ještě doplní, např.: O tom jsem už něco slyšel. O těch kursech).²⁹

Zda bude projev kultivovaný se odvíjí také od dané situace, ve které se mluvčí nachází. Při soukromé konverzaci si svůj projev příliš nekontroluje a mluví spontánně, jak mu to vyhovuje. Používá tedy často i výrazy obecné češtiny. Pokud se však nachází v situaci, která je formálnější, dokáže přepnout do češtiny spisovné. V takovýchto situacích je velmi časté, že do projevů vnikají bezděčně nespisovné jevy v podobě přechytlivostí, kterého si jsou mluvčí vědomi, a proto se opraví a zopakují slovo již v správném tvaru (to bysme to bychom zvládli). Tyto případy jsou označovány jako „*manifestace procesu jazykového managementu – spravování promluv a jazyka*“. Dalším případem jazykového managementu je také to, že si mluvčí své chyby všimne, neopraví ji, ale dále již používá kodifikované koncovky (Jaké jsou další toxická rizika? To jsou takový nejvíc aromatické houby).³⁰

Podíváme-li se do korpusů mluveného jazyka, konkrétně do pražského a brněnského, zjistíme, že lidé používají častěji v podmiňovacím způsobu tvary bysme místo bychom. V obou korpusech je nespisovný tvar užíván téměř desetkrát častěji než tvar spisovný. Pokud je však projev formální či nějakým způsobem monitorován (například v televizních diskusích), užívají mluvčí častěji tvar bychom. Tyto údaje byly poskytnuty z korpusu Dialog. Ve veřejných projevech jsou tvary bychom užívány třikrát až čtyřikrát častěji než tvar nespisovný bysme. V mluvené řeči obecně si však oba tvary velice konkurují, a i přestože ve veřejných formálních projevech mluvčí více dbají na správnost, pronikají tam často výrazy nespisovné.³¹

4.1 Spisovná výslovnost

Spisovná výslovnost úzce souvisí s kultivovaným projevem. Vyslovuje-li moderátor či host nedbale, nedůsledně či špatně, může si tak zkazit celý svůj projev, který poté působí velmi neprofesionálně.

Výslovnost se často dělí na tři základní výslovnostní vrstvy:

1. neutrální výslovnost – výslovnost typická pro veřejné kultivované projevy ve školství či publicistice, ale také pro kultivovaný běžný rozhovor

²⁹ HRBÁČEK, J. *Úvod do studia českého jazyka*. Praha: Karolinum, 1997, s. 140-141

³⁰ ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-1970-7, s. 173-176

³¹ ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-1970-7, s. 176-178

2. velmi pečlivá výslovnost – výslovnost užívaná při slavnostních projevech, recitaci apod., zřejmá opora o psané slovo
3. běžná výslovnost – výslovnost užívaná při běžném denním styku (ve spisovné češtině), menší důraz na artikulaci, řečové tempo atd.

4.1.1 Ortoepie

Nejen jazyk psaný, ale i mluvený má daná pravidla užívání. Základem mluveného jazyka je spisovná výslovnost, která se zabývá také správným tvořením hlásek (ortofonie) a dále jejich správným užitím (ortoepie).

„Ortoepie (spisovná výslovnost) je soubor norem, kterými se řídí zvuková podoba mluvených spisovných projevů. Na základě výslovnosti kultivovaných mluvčích se výslovnost také kodifikuje.“³² Zásady ortoepie najdeme v základních ortoepických příručkách, jako jsou například: Výslovnost spisovné češtiny, Slovník spisovné češtiny, Základy české ortoepie apod.

Ortoepie se dělí na dvě skupiny. Jednou ze skupin je ortofonie (z řec. orthos = správný, foné = hlas), která se zabývá pravidly o správném tvoření jednotlivých hlásek. Druhou skupinu tvoří vlastní ortoepie, která zkoumá změny vyplývající z postavení hlásek v souvislé řeči.³³

---

³² ČECHOVÁ, M. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, ISBN 978-80-7235-413-9. s. 33-34

³³ ČECHOVÁ, M. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, ISBN 978-80-7235-413-9. s. 33-34

5 Televizní interview

Interview je krátký nebo středně dlouhý rozhovor mezi dvěma a vícero lidmi. Zpravidla ho vede moderátor, který zpovídá zajímavou osobnost, jejíž názory, činy, díla apod. by mohly zajímat širokou veřejnost. Mezi nejčastější hosty patří známí umělci, sportovci, politici a další. Záměrem moderátora je přimět osobnost, aby jasně odpověděla na danou otázku, která bývá často kontroverzní.

Jakub Korda uvádí 5 způsobů užití interview:

1. Interview jako společenská epizoda – rozhovor je prezentován jako ucelená organizovaná událost, zůstávají zde také části, jak host přichází a jak se loučí
2. Dialogické interview – do tohoto rozhovoru se zasahuje postprodukčně, musí zde však zůstat položená otázka a následná odpověď
3. Pseudomonologické interview – pasáže kladení otázek jsou vystřižené, diváci vidí pouze odpovědi hosta
4. Interview jako voice-over – zde je použita pouze zvuková stopa rozhovoru, která dále doprovází jinou obrazovou stopu, obraz zde funguje jako ilustrace k verbálním sdělením nebo funguje jako dovysvětlení obrazové stopy
5. Fragmentárně užití interview – pouhé útržky interview, z kterých často ani nevyplývá, co původně mluvčí řekl³⁴

Důležitým rysem televizního rozhovoru je zacílení na divácké obecnost. Tento typ dialogu tedy ztrácí své primární rysy a nabývá rysů nových. Dialog mezi přímými účastníky se stává dialogem pro třetí stranu. V některých případech je tato třetí strana nepřítomna, žádné publikum zde není, ale v některých případech je zde i studiové publikum, tudíž účastníci dialogu musí brát v potaz více stran adresátů.³⁵

³⁴ KORDA, J. *Úvod do studia televize 2. Faktuální televize a její žánry*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 18

³⁵ ČMEJRKOVÁ, S. *Televizní interview a jiné duely. Mediální dialog jako žánr veřejného projevu*. In *Slovo a slovesnost*, 60, 1999, s. 247-268

6 Talk show

Talk show je televizní či rozhlasový pořad, kde vede moderátor rozhovor s pozvanými hosty. Často se jedná o známé nebo něčím zajímavé osobnosti z oblasti sportu, kultury, politiky, se kterými probírá témata, která by mohla publikum zajímat. Často se však jedná o osobní životy daných osobností, o jejich práci, zájmy a podobně. Cílem je především pobavit diváky, a proto se řeší i kontroverzní témata.

Typická struktura těchto pořadů začíná příchodem moderátora, který přivítá diváky, vede krátký monolog a poté uvádí jednotlivé hosty, se kterými vede rozhovor. V některých pořadech jsou rozhovory prokládány zábavnými ukázkami nebo hudebním vystoupením. V závěru poděkuje hostům za účast, divákům za pozornost a rozloučí se.

J. Korda ve své knize uvádí, že je podle B. Timberga pět pravidel talk show, která se dají považovat za obecně platná, i přestože nejsou nikde zapsaná.

1. Moderátor je středobod pořadu
2. Talk show se odehrává v přítomném čase – i přesto, že je to jen pouhý záznam, snaží se pořad vytvořit iluzi živého vysílání
3. Intimita – talk show má povahu soukromého rozhovoru mezi moderátorem a hostem, snaží se zde o uvolněnou atmosféru
4. Slova = peníze – producenti vidí talk show jako velmi levný pořad, jelikož hosty ani publikum platit nemusí, honorovaný je pouze moderátor
5. Spontaneita – pořad má působit jako přirozený nenucený rozhovor, i přestože je často předem pečlivě připravený³⁶

---

³⁶KORDA, J. *Úvod do studia televize 2. Faktuální televize a její žánry*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 47-48

7 Analýza interview

V analytické části se zaměříme na rozbor interview jednotlivých pořadů, a to Interview ČT24, DVTV a Všechnopárty. Pro věrohodnější srovnání jsme vybrali moderátory pouze mužského pohlaví, tedy za Interview ČT24 Daniela Takáče, za DVTV Martina Veselovského a za Všechnopárty Karla Šípa. Mezi třemi formáty pořadů se nachází i talk show, abychom mohli porovnat, zda se například v zábavném pořadu vyjadřují více uvolněně než ve formálnějším pořadu, jako je Interview ČT24. Jednotlivé hosty jsme pak vybírali na základě věku a zaměstnání, abychom mohli zhodnotit například vliv povolání či věkové skupiny na spisovné vyjadřování atp. Zvolili jsme přepis problematických výrazových prostředků ve všech jazykových rovinách, které jsme následně rozčlenili do několika kategorií.

Vybrali jsme následující rozhovory:

- Rozhovor moderátora Daniela Takáče s herečkou a sekretářkou Václava Havla Bářou Štěpánovou (59 let)
- Rozhovor moderátora Martina Veselovského s politikem ODS a starostou městské části Praha-Řeporyje Pavlem Novotným (38 let)
- Rozhovor moderátora Karla Šípa s biatlonistkou Gabrielou Koukalovou (28 let)

7.1 Analýza mluveného projevu Daniela Takáče (Interview ČT24)

7.1.1 Zvuková rovina

Při analýze zvukové roviny budeme zkoumat především zkracování a prodlužování vokálů, nedbalou či nesprávnou ortoepii, pauzy během projevu, hezitační zvuky, artikulační spodobu či vkládání a vynechávání samohlásek.

V projevu Daniela Takáče se vyskytuje mnoho nedostatků. I přestože se jedná o profesionálního mluvčího, zaznamenali jsme větší množství odchylek od spisovné výslovnostní normy, které v následujících kapitolách rozebereme.

7.1.1.1 Zkracování vokálů

V profesionálním projevu moderátorů by nemělo docházet ke zkracování vokálů tam, kde mají být vyslovovány striktně dlouze. Takovouto odchylku může zapříčinit například časová tíseň nebo emoční vypětí, které jsme však v tomto projevu nezaznamenali. Domníváme se, že tuto odchylku způsobila ledabylá výslovnost. V Takáčově projevu se však toto zkracování objevovalo pouze zřídka a nebylo znatelné již z prvního poslechu. Museli jsme se tedy k jednotlivým situacím

vrátit vícekrát, abychom mohli odchylku zaznamenat. Většina zaregistrovaných odchylek ve zkracování vokálů se týká především samohlásky *í*.

„..., takže když **říkáte**, že to nebyl...“

„...když se **podívám** na průzkum...“

„..., ale přesto vás o to hodnocení **poprosim**.“

„Proč je tam těch dvacet dva procent nespokojených a **neni** to docela dost...“

7.1.1.2 Prodlužování vokálů

Nejen krácení, ale i prodlužování samohlásek by se v kultivovaném projevu dle ortoepické normy nemělo vyskytovat. V projevu Daniela Takáče jsme tuto odchylku zaznamenali pouze ve výjimečných případech, především při přemýšlení, jak položit otázku nebo jak dokončit výpověď. I přes to, že tím nahrazuje pauzu či hezitační zvuk, dopouští se výslovnostní chyby.

„Když jste **seee** v **téé** své tehdejší sociální bublině...“

„Jak popsat stav **společnostiii** tehdejší na tom přelomu...“

„...jak ta **svobodaaa**, jak ta svoboda vznikala.“

„...někomu oponoval Václav Havel **aaa** tak to vznikalo a já bych chtěl popis...“

7.1.1.3 Vkládání samohlásek

V Takáčově projevu si můžeme všimnout vkládání vokálu *u* uprostřed slov, jedná se o tzv. epentezi. Všechny případy byly zaznamenány při vyslovování číslic sedm a osm. Dle ortoepické normy jsou přípustné obě varianty výslovnosti, tedy *sedm*, *osm* i *sedum*, *osum*. Moderátor používá ve všech případech variantu s vloženým vokálem *u*. Důležitým faktorem užívání epenteze je především to, že je méně artikulačně náročná.

„konec *osumdesátých* let, v *devětaosumdesátým*, *devatenáct osumdesát devět*,
v *osumdesátým šestým*“

7.1.1.4 Vyslovování souhlásky *j*

Typickým znakem pro moderátora je vynechávání souhlásky *j* na začátku různých tvarů slova *být*. Tento jev je však podle výslovnostní normy považován za přípustný, naopak nezjednodušené tvary (jsme, jste, jsou, jsi, jsem) mohou působit nepřirozeně a mohou se jevit jako hyperkorektní.

„kde sme začali, když ste se, kterou ste podepsala, proč ste měla potřebu jí podepsat?“

7.1.1.5 Nedbalá ortoepie slov

Nedbalou výslovnost lze zaregistrovat u mnoha slov. Především ji lze slyšet u neurčitých zájmen *nějak*, *nějaký* nebo u hláskových skupin *ts* a *tš*. Dále si můžeme všimnout, že moderátor občas vynechá určité hlásky, či skupiny hlásek. Některé případy ortoepická norma povoluje, jako například asimilační artikulaci ve skupinách *ts* a *tš*. Předpokládáme, že k nedbalé výslovnost dochází především z důvodu, že se moderátor více soustředí na obsah své promluvy než na její formu. Vzhledem k tomu, že se jedná o zkušeného a profesionálního moderátora, označujeme tuto odchylku za nepřipustnou.

„ ... pokračování **ňákého** procesu, ... “

„ ... ale **ňák** se to v politice Václava Havla dělalo... “

„ ... to muselo **ňák** vzniknout... “

„ ... tam byli i **ňáké** debaty... “

„ ... **věčina** společnosti , **Českoslovencko**“, popis **tohodle** “

„ ... **sme** schopni **přímat** demokratická rozhodnutí? “

7.1.1.6 Pauzy během projevu

Během projevu realizoval moderátor často pauzy na ne zcela vhodných místech. Pravděpodobně tak činil ve chvíli, kdy se rozmýšlel nad tím, kterým směrem se bude ubírat promluva nebo nad tím, jak formulovat otázku atp. Dalším důvodem by mohlo být zdůraznění toho, co řekl nebo toho, co následovalo. Tyto pauzy byly vcelku četné, ale nepůsobily tak rušivě jako třeba hezitační zvuky, kterým se budeme věnovat v následující kapitole.

„ ... tehdejší   sbor národní bezpečnosti brutálně rozehnal “

„ ... početné protesty přišly až   nebo už   20 let po Palachově protestu “

„ ... ale **ňák** se to   **ňák** se to v politice Václava Havla dělalo “

„ ... tak se to   se to možná lehce říká, ... “

„ A   vnímal to třeba potom... “

„ No dobře, ale dospěli sme   dospěli sme tedy do silné...? “

„ ... mají na to jasný   a možná bych řekl i inf   o informace opřený názor? “

7.1.1.7 Hezitační zvuky

Hezitační zvuky jsou elementy, které působí v projevech velmi nepřírozně. Vyplňují tak místo pauz napojení promluv jedné na druhou nebo vyplňují pauzu při hledání správné formulace.

I tento jev se u Daniela Takáče objevoval velmi často, bohužel někdy i uprostřed slova, a střídal se s nevhodnými pauzami, které zmiňuji v předešlé kapitole. Některá hezitací přerušování byla pouze lehká zaváhání, která působila přirozeně, avšak větší část byla rušivá.

„... kde bude __provázet debatou eee na podobné téma, která mmm za chvíli začíná.“

„Báro, co právě Vás eee vedlo v lednu 1989 na ty...“

„... k Janu Palachovi se samozřejmě do eee dostaneme taky...“

„... ale většina společnosti eee tehdy __nešla.“

„Jak popsat stav společnosti tehdejší mmm na tom přelomu, konec 80.let“

„Když se podíváme eee na průzkum...“

7.1.2 Lexikální rovina

V rozboru lexikální roviny budeme zkoumat bohatost a pestrost slovní zásoby. Dále se zaměříme na opakování stále stejných frází a výplňkových slov.

7.1.2.1 Hovorové výrazy

Dalo by se říci, že hovorové prostředky sblíží mluvčího s běžným publikem, kterému se může jevit kodifikovaná spisovná čeština příliš strojená, afektovaná či nepřirozená. Hovorových prostředků však moderátor využívá jen ojediněle, a i přesto rozhovor vůbec nepůsobí nepřirozeně.

„Je to třicet let, co si **lidí** chtěli připomenout oběť Jana Palacha...“

„...k Janu Palachovi se samozřejmě dostaneme **taky**...“

7.1.2.2 Expresivní výrazy

Ani expresivní výrazy s kladným či záporným zabarvením moderátor téměř nepoužívá. Během analýzy jsme zaregistrovali pouze jeden případ expresivního výrazu. Domníváme se, že moderátor neužívá tyto prostředky záměrně, aby svůj projev udržel neutrální a nezaujatý.

„...sbor národní bezpečnosti **brutálně** rozehnal“

7.1.2.3 Internacionalismy a cizí slova

Internacionalismy či cizí slova příjemně ozvláštňují a aktualizují projev. Ve vyjadřování moderátora Takáče se však vyskytují pouze ojediněle.

„...že tento **apel** vlastně nic nezměnil...“

„... co právě vás vedlo na ty prorežimní **demonstrace**?“

„Jestli takové **diskuse** byly, tak...“

„...někdo mu byl **oponentem**,...“

7.1.3 Syntaktická rovina

Z hlediska syntaktického se zaměříme především na motivované a nemotivované odchytky a zvláštnosti ve větné stavbě, případně se pokusíme vyzorovat specifika projevu moderátora.

7.1.3.1 Motivované odchytky

Motivované odchytky používá mluvčí záměrně, slouží ke zpestření a ozvláštňení projevu. Nepovažují se za chybu, ale pouze za obohacení realizace věty. Patří mezi ně například elipsa, vsuvka, apoziopce atp.

Elipsa:

„Proč jít a proč nejít“ → *na demonstraci*

„...ale **ňák** se to dělalo“ → *politika*

Vsuvka:

„...tak už to bylo pokračování **ňákého** procesu, ted' myslim vyloženě Palachův týden, pokračování **ňákého** procesu a nebo to byla...“

„Proč ste měla potřebu jí podepsat už s vědomím toho, v té době, v tom roce osumdesát šest, že vlastně ty odkazy...“

Apoziopce:

„Když se podíváme na průzkum...“

7.1.3.2 Nemotivované odchytky

Nemotivované odchytky užívá mluvčí zcela nezáměrně. Jsou považovány za chybu, jelikož nijak neobohacují stavbu věty, naopak způsobují nesrozumitelnost výroků. Patří mezi ně například anakolut, zeugma, kontaminace atp. V projevu moderátora Takáče jsme našli pouze anakolut.

Anakolut

„Promiňte Báro, já možná se přímo k Janu Palachovi se samozřejmě dostaneme taky, ...“

„Proč ste měla potřebu jí podepsat, už s vědomím toho, v té době, v tom roce 1986, že vlastně ty odkazy na porušování mezinárodních paktů, které Českoslovencko přijalo, tak že tento apel vlastně nic nezměnil.“

7.1.3.3 Špatný slovosled

V moderátorově projevu si můžeme v některých případech všimnout také špatného slovosledu, který vzniká pravděpodobně při rychlé a nepřipravené reakci.

„*Jak popsat stav společnosti tehdejší, na tom přelomu, konec 80.let.*“ → Jak popsat tehdejší stav společnosti na konci 80. let.

„*Tohle Václav Havel i vy ste viděli jako chybu...*“ → Tohle jste vy i Václav Havel viděli jako chybu...

„*Báro, my musíme skončit už.*“ → Báro, my už musíme skončit.

7.1.4 Shrnutí projevu moderátora Daniela Takáče

Ve zvukové rovině jsme během analýzy projevu moderátora nenarazili na žádnou artikulační poruchu. Tu a tam však docházelo k nedbalé výslovnosti, pravděpodobně proto, že snahou moderátora bylo téma co nejdůkladněji prodiskutovat, ale omezoval ho určený čas. Na druhou stranu využíval pauzy a hezitační zvuky k přemýšlení, které ho naopak o čas obíraly. Často při položení otázky nepoužil stoupající intonaci, tudíž zněly jako věty oznamovací. Celkově byl ale projev srozumitelný.

Z hlediska lexikální roviny, ve které jsme se zabývali především slovní zásobou mluvčího, musíme konstatovat, že není pestrá. Vyjadřuje se sice spisovně a srozumitelně, avšak neužívá žádná obrazná pojmenování, porovnání, používá minimum cizích slov a hovorových prostředků. Pozitivní vlastností je, že neužívá žádná výplňková slova ani žádné vulgární výrazy.

Morfologická rovina projevu je zcela bezchybná. Moderátor mluví spisovně, ani v jediném případě nepoužil chybnou koncovku slova. Obecněčeských tvarů se vyvaruje, a projev tak působí profesionálně.

V syntaktické rovině projevu Daniela Takáče se vyskytují často odchylky větné stavby. Některé jsou úmyslné, ale objevují se i odchylky nemotivované, které při větší míře působí rušivě. Moderátor užívá v některých případech špatný slovosled a často dojde k vyšínutí z větné vazby. Jelikož je moderátor nepozorný, často se v průběhu výpovědi ztratí a dokončí větu jinak, což může posluchače zmást.

Vzhledem k tomu, že Takáč pracuje jako moderátor již 28 let, obsahuje jeho projev některé základní nedostatky, které jsme od takto zkušeného mluvčího neočekávali. Těchto odchylek se však Takáč dopouštěl pouze v malém množství, proto jeho projev hodnotíme jako poměrně kultivovaný.

V širším kontextu při zhlédnutí několika dalších rozhovorů Daniela Takáče lze kladně hodnotit i fakt, že mírně stresující atmosféra a nepřátelský přístup ze strany respondentů nijak výrazně nenarušuje kultivovanost projevu onoho moderátora. Důkazem je toho např. rozhovor

ze dne 4.9. 2018 vedený s předsedou parlamentní strany SPD Tomiem Okamurou, ve kterém Okamura ostře útočil na fungování pořadu Interview ČT24 a České televize. Daniel Takáč, obhajující objektivitu České televize, nijak neslevil ze svých standardních parametrů kvality mluveného projevu a v rámci emotivního argumentování mezi jím a hostem se nedopouštěl přílišného množství jazykových odchylek napříč všemi analyzovanými rovinami.

V porovnání s moderátorem Šípem používá Takáč více hezitačních zvuků a nesprávných mezer během projevu, naopak se zcela vyvaruje výplňkových slov či nespisovných výrazů, které Šíp používá ve velké míře. Předpokládáme, že se Takáč snaží o velice profesionální a přirozený projev, a proto v jeho vyjadřování nalezneme pouze menší množství odchylek. I přesto ale působí v porovnání s projevem Veselovského jako nedbalý.

7.2 Analýza projevu herečky a sekretářky Václava Havla Báry Štěpánové (Interview ČT24)

7.2.1 Zvuková rovina

Z hlediska zvukové roviny je projev Štěpánové velice nekultivovaný. V projevu můžeme slyšet velké množství nespisovné a nedbalé ortoepie, která působí velice neprofesionálně a nevhodně pro veřejný projev.

7.2.1.1 Zkracování vokálů

Zkracování samohlásek užívá Štěpánová velice často, jak již zmiňujeme výše, v profesionálním projevu by se tato odchylka vůbec neměla vyskytovat. Vzhledem k tomu, že Štěpánová pořádá různé přednášky a poskytuje rozhovory poměrně často, měla by se těchto chyb vyvarovat. Stejně jako u Daniela Takáče se i u Štěpánové vyskytuje odchylka převážně u vokálu *i*.

„...*já se vůči tomu musím* trochu ohradit...“

„...*já si myslím*, že...“

„...*Jan Palach svým* činem...“

„...*doufám*, že ji *dneska položím*...“

„...*sem si říkala*...“

„...*a teď mluvím* opravdu sama za sebe...“

„...*já už tím*, že *sem vlastně*...“

„...*v prostředí*, ve *kterým* vyrůstáte...“

„... *to je uplná* kapka...“

7.2.1.2 Prodlužování vokálů

U mluvčí nedochází pouze ke zkracování vokálů, ale zrovna tak je hojně prodlužuje. Většinou samohlásky prodlouží, když přemýšlí o formulaci další věty a nahrazuje tak případnou mezeru či hezitační zvuk. Občas je však prodloužení vokálů doplněno i hezitačním zvukem nebo pauzou, což působí velice nepřirozeně.

„...že **vlastněěěě** ten Palachův týden...“

„...protože **eee jááááá** ale já se vůči tomu musím ohradit, ...“

„...**takžeeee** přesně tam byl...“

„...to vlastně se **lidiiii** jakoby začali pomaličku probouzet...“

„...Evropa **see** v srpnu šedesát osum...“

7.2.1.3 Vkládání samohlásek

Během první čtvrtiny projevu vyslovovala mluvčí číslovky velmi srozumitelně bez vložení vokálu. Postupně však začala samohlásku *u* vkládat opět u číslovek sedm a osm. Pravděpodobně se již tolik nesoustředila na výslovnost, ale více se zaměřila na obsah svého vyprávění.

„...v srpnu šedesát **osum**, asi jim to přišlo líto...“

„...v řínu **osmdesát osum**...“

„...o Chartě **sedumdesát sedum**...“

7.2.1.4 Nedbalá ortoepie

V projevu Báry Štěpánové se objevuje nedbalá výslovnost u stále stejných slov, kterými jsou *nějak*, *nějaký*, *říjen*, *půjdu* a *vždyť*. Bohužel se v projevu tato slova objevovala poměrně často, a proto tato nedbalost působila nekultivovaně a neprofesionálně. Nedbalou výslovnost připisujeme rychlému tempu řeči a nesoustředěnosti na formu promluvy.

„... v **řínu** 1988 tam už vlastně bylo strašně moc lidí...“

„...vlastně **dyť** si pak **vemte** žejo i v tom...“

„...to člověka **ňákym** způsobem ovlivňuje...“

„...vyplaví **ňáký** endorfíny...“

„...ale prostě sem věděla, že **pudu** a že...“

„...v tom obrovsky **Českoslovencku**...“

„...spíš protirežimní, **stli** vás můžu opravit...“

7.2.1.5 Hezitační zvuky

Hezitační zvuky jsou také součástí projevu Štěpánové. Vyskytují se zde často, nevnímáme je však v takové míře jako u moderátora Daniela Takáče. To je však pouze subjektivní názor, který opodstatňujeme tím, že od respondenta očekáváme více hezitačních zvuků než od moderátora, který je profesionální mluvčí a může mít otázky předem připravené.

„...ono se mmm ted' když protože sleduju čtyryadvacítku eee tak eee se mm opakuje, že...“

„...z té letargie aaa mmm my sme vlastně vv v květnu...“

„...protože ta situace eee i v okolním světě, v Evropě byla taková jaká byla eee Evropa seee v srpnu...“

„...tady v knihovně Václava Havla eee ono vlastně já sem si říkala skončila 1. světová válka...“

„...svůj čas aaa eeee dospěla sem, a ted' mluvím...“

7.2.1.6 Protetické v

Výraznou odchylkou, která by se ve veřejném projevu vůbec neměla objevovat, je protetické v. Respondentka využila tento jev pouze v jediné větě, zato ale hned několikrát. Připisujeme to zapálenému vyprávění o její minulosti, kdy mluvčí přestala pravděpodobně kontrolovat správnost svého projevu.

„...když se lidi bojejí vo práci, vo děti, vo to, že nebudou mít co jíst, kde bydlet, ...“

7.2.2 Lexikální rovina

7.2.2.1 Hovorové výrazy

Respondentka Štěpánová používá hovorové výrazy spíše zřídka. V jejím projevu převládají neutrální jazykové prostředky.

„...už byla taková jako kde mm kam přišli **lidi**, ...“

„...a ukazuje se to až do **dneška**.“

„...sleduju **čtyryadvacítku**...“

„...pak vždycky přišla na **Václavák**...“

7.2.2.2 Expresivní výrazy

„...si odseděl deset let v **kriminále**...“

7.2.2.3 *Internacionalismy a cizí slova*

„...byla zatčena a souzena za **demonstraci**...“

„...nejsem **politolog**, nejsem **filosof**, říkám to jsou opravdu...“

„...vlastně součástí **disentu**,...“

„...řikali, že sem **oportunistka**, aniž sem věděla, co to je,...

„...se vám vyplaví nějaký **endorfiny**...“

7.2.2.4 *Nadužívání ukazovacích zájmen*

Štěpánová ve svém projevu užívá nadbytek ukazovacích zájmen. V některých případech, kdy je užito několikrát v jediné větě, to působí nepřirozeně, i přestože jimi nevyplňuje pouze mezery v promluvě, nýbrž je užívá při zdůraznění.

„...já jsem se snažila právě zmínit **ten** šedesátédevátej, protože **ta** situace v **tom** světě byla **taková** jaká byla a **ten** národ se tehdy...a **ted'** se vrátím k **tomu** lednu 1989, kdy vlastně už se dělo i něco v **té** Evropě..., takže **ta** situace se vlastně, ona ona ona jakoby nazrála, takže prostě **ty** jednotlivý akce...“

7.2.2.5 *Parazitická slova*

Parazitická slova neboli výplňková slova jsou slova, která nemají žádný význam a jsou běžná pro mluvenou podobu jazyka. Míra připravenosti projevu úzce souvisí s množstvím užití těchto výrazů – tedy čím méně je projev připravený, tím častěji mluvčí používá výplňková slova. Tato tzv. slovní vata proniká do projevu automaticky a mluvčí o jejím užívání vůbec neví. Nejčastějšími výrazy, které jsou používány v mluvené podobě jsou např.: *vlastně, prostě, teda, jako, jakoby, žejo*.

V projevu Báry Štěpánové můžeme nalézt přemíru parazitických slov. Používá je hned několikrát během jediné věty a působí to velice nekultivovaně. Nejčastějším výrazem je slovo *vlastně*.

„..., protože už v tom řínu to **vlastně** se lidi **jakoby** začali pomaličku probouzet z *té* letargie a my sme **vlastně** v květnu roku osmdesát osm založili společnost za veselejší současnost a začali sme tím, že sme **vlastně** každý den...“

„...i v *té* Evropě **vlastně** i v Rusku **žejo**, Polsko, Maďarsko **vlastně** dyť si pak vemte žejo, i v tom Německu východním...“

„...to jsou opravdu moje **prostě** takový úvahy, že ta společnost **prostě** k tomu musela dospět...“

7.2.3 Syntaktická rovina

7.2.3.1 Motivované odchylky

Elipsa:

„*spíš protirežimní, ...*“ → *demonstrace*

„*Aspoň si to myslím.*“ → *že bychom stejně neměli šanci*

Vsuvka :

„*...podepsalo necelých 2000 lidí, v tom obrovském Československu, to je nic, to je uplná kapka...*“

Apoziopeze:

„*...ale vlastně Evropa a svět nic neudělali a co měli ty lidi vlastně...*“ (přerušení moderátorem)

7.2.3.2 Nemotivované odchylky

Anakolut:

„*...Evropa seee v srpnu šedesát osum, asi jim to přišlo líto, ...*“

„*...byla jsem vlastně v roce osmdesát šest jsem podepsala chartu, ...*“

„*...já sem zažila, když jako žákyně základní školy, byla sem v místnosti vedle, ...*“

7.2.3.3 Špatný slovosled

„*...a my vlastně sme se opravdu každý den tam scházeli, ...*“

„*...že sem i kdyby měli střílet, že mi to bude v tu chvíli jedno...*“

„*...i v tom Německu východním už to začalo...*“

7.2.4 Morfologická rovina

Po celou dobu projevu se Štěpánová snaží mluvit spisovným jazykem. Velice často se však stává, že se od spisovnosti odchýlí a použije nespisovné tvary slov. Nejčastěji chybuje v tvoření koncovek ohebných slovních druhů – užití *-ej* místo *-í/ý*, *ý* místo *é*.

„*...ňáký ty policajty s těma obuškama*“

„*...takže prostě ty jednotlivý akce, ...*“

„*...to jsou prostě moje takový úvahy...*“

„*...prostředí, ve kterym vyrůstáte, ...*“

„...já sem v **týhle** atmosféře, ...“

„...pro mě to bylo jaksi takový mm přirozený...“

7.2.5 Shrnutí projevu Bány Štěpánové

Projev Bány Štěpánové musíme označit jako nekultivovaný. Nedbalá artikulace a příliš rychlé tempo se nejvíce odrážejí ve zkracování vokálů a vynechávání některých hlásek na začátku a uprostřed slov. Nejproblematictější odchylkou z hlediska zvukové stránky považujeme hezitační zvuky. V projevu se vyskytují příliš často a spolu s nevhodnými pauzami působí velice rušivě a neprofesionálně. Když se Štěpánová horlivě rozpovídá o minulosti, přestane se soustředit na správnost svého projevu a začne špatně artikulovat či používat nespisovné výrazy.

V lexikální rovině jsme zkoumali slovní zásobu, která v tomto případě není příliš pestrá. Štěpánová používá spíše neutrální jazykové prostředky, někdy hovorové a často se uchýlí k nespisovné formě výrazů. Za největší problém lexikální roviny však považujeme parazitická slova, která jsou zde užívána přespříliš. Je to opravdu špatný zlovyk, o kterém mluvčí pravděpodobně neví, jelikož by se mu zřejmě snažila vyvarovat. Dále často používá ukazovací zájmena především ve významu připomínacím – tedy připomíná, že uváděná věc je již známá.

Ze syntaktického hlediska jsme zkoumali nepravidelnosti větné stavby. Zaměřili jsme se především na odchylky motivované a nemotivované a zjistili jsme, že v projevu Štěpánové převažují spíše odchylky nezáměrné. Můžeme zde najít vyšinutí z větné vazby, kdy se sama mluvčí ve svém projevu ztratí a větu dokončí jinou vazbou, než ji začala. Dále se zde velmi často objevuje špatný slovosled, který se vyskytuje převážně v situacích, kdy Štěpánová vyjádří myšlenku a poté chce ještě něco doplnit, například „...si pak vemte žejo i v tom Německu východním už to začalo, tak asi bychom stejně neměli šanci.“

Morfologická rovina projevu je také velmi problematická. Respondentka se sice snaží mluvit spisovnou češtinou, často se však odchýlí k nespisovným tvarům, což považujeme za neprofesionální a nevhodné pro veřejnou řeč.

Z analýzy vyplývá, že projev Štěpánové není kultivovaný. Často používá nespisovné tvary slov, a co nám nejvíce ubírá na profesionalitě jsou ona výplňková slova, která jsou používána nepřiměřeně a působí nadmíru rušivě. Báru Štěpánovou nelze považovat za nezkušenou mluvčí, jelikož často pořádá přednášky pro širokou veřejnost a poskytuje rozhovory. Proto by již měla mít přehled o svých jazykových nedostacích a ve svých projevech je eliminovat. V tomto rozhovoru se však zjevně soustředila na obsahovou, věcnou stránku a zcela pominula snahu realizovat tvary spisovné češtiny a řídit se dle striktních pravidel ortoepické normy. Štěpánová ve většině odpovědí nostalgicky vzpomínala na rok 1989, a pravděpodobně i proto je zde nadmíra výplňkových slov za účelem „tápaní“ po správném výrazu. Její odpovědi byly vesměs velmi rozsáhlé, což zapříčinilo

celou řadu nadbytečných jazykových chyb a odchylek v řeči. Při několika minulých rozhovorech s Bárou Štěpánovou diváci mohli zaznamenat její neomezený temperament osobnosti, z něhož pak často plyne nemalé množství porušení jazykových pravidel spisovnosti, které devalvují celkový dojem z rozhovoru. Při vážnosti zvoleného tématu daného rozhovoru byl její projev výrazně umírněnější a strukturovanější, na úbytku jazykových chyb se to však nijak neodrazilo.

V porovnání s ostatními respondenty této analýzy používá Štěpánová nejčastěji hezitační zvuky a parazitická slova. Důvodem může být větší snaha o srozumitelnost a výstižnost promluv, které si však mluvčí během projevu promýšlela. Množství nespisovných tvarů slov v řeči Štěpánové je srovnatelné s projevem Koukalové. Obě respondentky se během projevu snaží mluvit spisovně, ale během rozhovoru se uchylují k nespisovným výrazům. Koukalová se nechala ovlivnit nespisovným vyjadřováním moderátora Šípa, ale Štěpánovou spisovný projev Takáče bohužel neovlivnil. Vzhledem k tomu, že je Štěpánová nejstarší a dalo by se říci i nejzkušenější z respondentů, v kvalitách jejího projevu jsme to nezaznamenali.

7.3 Analýza projevu moderátora Martina Veselovského (DVTV)

7.3.1 Zvuková rovina

Zvuková stránka moderátora Martina Veselovského je velice kultivovaná. Použití odchylek v jeho projevu je minimální a většinou ani nebyly rozpoznatelné na první poslech. Pouze výjimečně zkracoval vokál *i* ve slovech *podívat se* a *čím* a vokál *ú* na začátku slova *úplně*. Tuto odchylku připisují rychlému tempu projevu, které pravděpodobně moderátor zvolil z toho důvodu, že mu respondent často skákal do řeči.

Zaměříme-li se na hezitační zvuky, nezaznamenáme téměř nic. Projev Veselovského je příjemně plynulý, hezitační zvuky použil minimálně, a to při přemýšlení. Místo hezitačních zvuků používal vhodně umístěné pauzy, které daný výrok či otázku ještě podtrhly.

Jako poslední odchylku jsme zaznamenali absenci *l* v přičestí minulém slova *říct*, avšak tuto nepravidelnost použil pouze v jediném případě.

„**Podívejte se.**“

„..., když se **podívám** třeba na váš fejsbukový profil...“

„... že ste názorově **úplně** jinde...“

„...víte nad **čím** uvažuju...“

„...jako veřejné **mmm** veřejná prohlášení...“

„...a vy ste to naznačil, ted' eee pokud se **uplně** nepletu...“

„...víte, že sem to **neřek**.“

7.3.2 Lexikální rovina

Pestrost slovní zásoby, v přiměřené míře hovorové výrazy a spisovnost projevu přidává na profesionalitě celému projevu. Pouze v případech, kdy cituje respondenta, je nucen použít nespisovné tvary a někdy i vulgarismy. Ve dvou případech jsme zaregistrovali nespisovný tvar mimo citace. Jako největší jazykový nešvar hodnotíme parazitická slova, která se začala objevovat až v druhé polovině projevu.

7.3.2.1 Hovorové výrazy

Moderátor používá hovorové prostředky opravdu přiměřeně, občas pouze zopakuje stejný výraz jako pronesl dotazovaný.

„**Tyhlety fotky** by jakémukoli jinému politikovi...“

„**Můžu** podotknout, že vy budete starosta...“

„Za co vám sebrali řidičák?“

Nespisovné tvary mimo citace:

„To sou **strašný fráze**...“

„Já mezi váma **nejsem**, tak mi to vysvětlete.“

7.3.2.2 Frazémy

Frazémy zde autor používá minimálně, ale i přesto je to příjemné ozvláštnění projevu.

„...by jakémukoli jinému politikovi s největší pravděpodobností **zlomily vaz**...“

„...projekt je tak rozjetý, že je dost obtížné do toho **hodit vidle**.“

7.3.2.3 Internacionalismy a cizí slova

„...ale máte podepsanou **koaliční** dohodu...“

„...se stanete vzorem novým **generacím** mladých...“

„...vy jako máte veřejné **mediální** strkanice...“

„...mladým **komunálním** politikům...“

7.3.2.4 Parazitická slova

Největším problémem lexikální roviny Martina Veselovského jsou parazitická slova. Zhruba v polovině projevu je moderátor používá poměrně často, ale poté se jich opět vyvaruje. Můžeme to označit jako možné zapálení do rozhovoru, kdy začal Veselovský nevědomky používat tato výplňková slova. V některých větách byly užity několikrát, a tudíž již způsobily nepřirozenost projevu.

„...*ted'* **ste vlastně** zatím zastupitel ___**vlastně** malé pražské části...“

„...že ta třídírna odpadu je **vlastně jakoby** ta největší...“

„...nebo se soudíte vy jako *mm* máte veřejné mediální stránice **prostě**.“

„Jestli tohle **vlastně** budete dělat dál?“

„...a vzpomínáte si na ty ___**jako** na ty ikonické obrazy **jako** lidí, ...“

„...čistě *politicky ted'* uzavíráte **prostě** koalici...“

7.3.3 Syntaktická rovina

V syntaktické rovině jsme u moderátora zaregistrovali převážně jen motivované odchylky. Veselovský se sice někdy opravil a začal větu znovu, výjimečně použil neobratný slovosled, ale bez těchto drobných špatných formulací je i syntaktická rovina velice kultivovaná. Z motivovaných odchylek použil moderátor elipsu a vsuvku.

7.3.3.1 Motivované odchylky

Elipsa:

„*Jak je to možné.*“ → že vyhrál volby

„...*jezdci v globu smrti neuspěli, vy ano.*“ → vy jste uspěl

„*Tak kolik máte.*“ → výplatu

Vsuvka:

„*Ještě jinak ___neměl by politik, kromě toho, že bude něco dělat, k tomu se rozhodně dostaneme, neměl by být důstojný?*“

„*Vy ste pracoval, pane Novotný, několik měsíců, a ted' mě opravte, jestli to bylo více nebo méně, pro Jaromíra Soukupa...*“

7.3.3.2 Nemotivované odchylky

Anakolut:

„A budete starosta, který zároveň, když se podívám třeba na váš fejsbukový (facebookový) profil nebo na jakékoliv jako veřejné mmm veřejná prohlášení, tak vlastně vy se pomalu soudíte s lidmi, kteří svým dětem zpívají skupinu Ortel. Tak takový starosta budete?“

7.3.4 Shrnutí projevu moderátora Martina Veselovského

Mluvený projev moderátora Veselovského nás velmi mile překvapil. Po zvukové stránce byl jeho projev téměř bezchybný. Hezitační zvuky a zkracování vokálů se objevovalo pouze minimálně, naopak prodlužování vokálů, protetické v, nevhodné pauzy či nedbalou ortoepii jsme nezaznamenali vůbec.

Z lexikálního hlediska byl projev o něco horší než z hlediska zvukového a syntaktického. Pozitivním faktorem je, že mluví spisovně, používá pestrou slovní zásobu, neutrální slova, přiměřené množství hovorových slov i frazémy. Jako negativní však musíme hodnotit výplňková slova, která se v jedné části projevu objevují nadměrně. Jelikož se tento zlovyk týká pouze jedné kratší části projevu, nepovažujeme to za velkou chybu.

Syntaktická rovina obsahovala převážně motivované odchylky, které projev příjemně doplnily. Slovosled se od pravidelnosti vychyloval pouze zřídka a nemotivované odchylky zde byly pouhou výjimkou. Kladnou vlastností moderátora je, že se ve svém projevu neztrácí – i když použije velmi dlouhé souvětí, nezapomene, jak větu správně syntakticky dokončit, což se mnohým moderátorům nedaří.

Z hlediska morfologického hodnotíme projev Veselovského velmi kladně. Moderátor používá spisovnou češtinu, dbá na správné koncovky ohebných slovních druhů, pouze ve dvou případech se odchýlil od spisovnosti a použil tak chybné koncovky.

Celkově hodnotíme projev Martina Veselovského jako velmi kultivovaný. Jeho vyjadřování nepůsobí strojeně nýbrž přirozeně a velmi dobře se poslouchá. Díky správné artikulaci mu mohou posluchači dobře rozumět a díky jeho plné soustředěnosti se v projevu neztrácí. Pozitivním faktorem je také to, že se moderátor nenechal zviklat velmi nekultivovaným projevem svého hosta, a i přes jeho vulgární vyjadřování a neustálé skákání do řeči si zachoval profesionální přístup a projev.

Porovnáme-li projev Veselovského s projevem Takáče a Šípa zjistíme, že se jedná o projev velice profesionální. Na rozdíl od Takáče nepoužívá hezitační zvuky ani nesprávné pauzy během projevu, v porovnání s Šípem zde nenalezneme výplňková slova nebo protetické v. Nutno dodat, že

formát rozhovoru, který projekt DVTV prezentuje, se snaží být plně seriózní a nemá tendenci nabývat charakteru zábavního pořadu, na rozdíl od pořadu Všechnopárty. A proto se stylistika projevu obou moderátorů proměňuje už na základě nastoleného prostředí. Je obtížné jednoznačně vyslovit stanovisko, zda mluvený projev Veselovského může být ovlivněn nepřítomností interního kodexu, jakým např. disponuje Česká televize (kodex ČT). Soudíme však, že vzhledem k minulému působení Veselovského ve zpravodajství ČT nelze říct, že by s příchodem na komerční publicistickou platformu změnil radikálně způsob vedení rozhovoru z hlediska všech jazykových rovin. Na rozdíl od obou moderátorů má Veselovský bohatší slovní zásobu a velice plynulou řeč. Veselovský udržuje svůj projev na akademické úrovni, a i přesto je jeho projev přirozený.

7.4 Analýza projevu Pavla Novotného, bulvárního novináře, politika ODS a starostu městské části Praha-Řeporyje (DVTV)

7.4.1 Zvuková rovina

Výslovnost Pavla Novotného je velice nespisovná. V jeho projevu se objevují snad všechny nepravidelnosti, které si můžeme představit – zkracování vokálů, prodlužování vokálů, protetické v, nedbalá ortoepie apod. Jediným pozitivním faktorem je, že nepoužívá hezitační zvuky. Připisujeme to velmi rychlému tempu řeči, díky kterému mluvčí ani dané zvuky nestihne dělat. Z projevu je zřetelné, že je výslovnost Pavla Novotného poznamenána několika artikulačními poruchami.

7.4.1.1 Zkracování vokálů

Zkracování vokálů se objevuje téměř v každém slově s vokálem *í*. Tuto odchylku jsme však zaznamenali i u samohlásek *a* a *u*. Připisujeme to ledabylé výslovnosti mluvčího, kterou můžeme zaznamenat během celého projevu.

„...*od malička jezdim* na kole...“

„...*že sem asi pako a přicházim* z šoubyznysu...“

„...*budu bojovat všemi prostředky, vyhlásim* válku...“

„...*oni mi věří, že s tím něco udělám*...“

„...*ale doufám, že to není* jediná naděje...“

„...*poněvač vás mam* rád...“

„...*a mam* výbornou partu na to sem si přivedl...“

„...*a já budu důstojným* starostou...“

„...*kdyby to, co říká, myslel vážně*...“

7.4.1.2 Prodlužování vokálů

Prodlužování vokálů není u mluvčího tak frekventované jako zkracování. Tuto odchylku používá především při zdůraznění daného výroku nebo při přemýšlení.

„Víte co, to je spíš otázka **možnááá** na ten stávající...“

„...já jsem slíbil ve volebním programu, **žeee** budu bojovat všemi prostředky...“

„To znamená, že **jááá** do toho asi předem...“

„...fascinující že, ale **neeee** tak v Řeporyjích...“

„...když budu něco mít dobrýho, **moožnááá** to takhle pod rohožkou...“

„...budu šudlit tu rodinu **asiíi**...“

„Já se za to **stydiíiim**, sem ohrozil všechno...“

7.4.1.3 Nedbalá ortoepie

Nedbalou ortoepii lze zaregistrovat v projevu Novotného velice často. Mluvčí zvolil rychlé tempo řeči a mnohdy ani slova nedořekne. V některých případech jsme dokonce ani vyřčeným slovům nerozuměli.

„...přichází **jezci** z glóbu smrti dneska kandidovat...“ → jezdcí

„Já si **mysim** že ano no...“ → myslím

„..., že to není jediná naděje, **kerou** do mě vkládají...“ → kterou

„..., že mam **ňáký** tři, **štyry** roky ještě...“ → nějaký, čtyři

„Takhle si **vemu** to sako, sednu si na tu radnici...“ → vezmu

„...sem si nabral **ňáký** další úvazky, co dělám, **dyť** dělám spoustu věcí...“ → nějaký, vždyť

„...sem ohrozil tu místní **ódeesku**, sem **ozil** celej ten svůj plán...“ → ohrozil

„...budu prudit úřad pro správu **???** majetkových...“ → bohužel nebylo rozumět dané slovo nebo skupina slov

„...budu prudit svoje **magistr**_ já sem slíbil ve volebním programu...“ → zde ani nedořekl dané slovo

„...často tak zkratkovitě a prvoplánově **???** až je m to někdy líto...“ → zde mu opět nebylo rozumět

„Jednoznačně by měl být **důstoj**_ a já budu **důstojným** starostou Řeporyjí...“ → opět nedořčené slovo

7.4.1.4 Protetické v

Protetické v jsme zaznamenali až v druhé polovině rozhovoru. V první části jej mluvčí vůbec nepoužíval – pravděpodobně se z počátku snažil mluvit alespoň trošku kultivovaně.

„...já **vopravdu** nevim, já teď...“

„...když to bude dál a **von** mě tam multikárou hodí.“

„...já sem chtěl **vodejít** ze st já sem byl zoufalej...“

„...i když sem názorově někde jinde než **von**...“

7.4.2 Lexikální rovina

Slovní zásoba respondenta tohoto rozhovoru je relativně pestrá. Mluvčí používá mnoho cizích slov, převážně anglicismů, dále přirovnání, metafory apod. Bohužel je jeho projev nespisovný a kvůli užívání pejorativ a vulgarismů i velice nevhodný. Pozitivní vlastností však je, že nepoužívá žádná výplňková slova.

7.4.2.1 Expresivní výrazy

Projev Pavla Novotného je velmi citově zabarvený. Můžeme si zde všimnout negativního postoje mluvčího k určitým tématům, kterými se v průběhu rozhovoru zabývají. Používání vulgárních slov je nevhodné i v obyčejném soukromém projevu, natož ve veřejném projevu politika.

„...**strašně** mi to je líto...“

„...on je na mě tak **strašně** vpravo, ten Klaus mladší...“

„...člověk od kterýho jsem **obšlehl** volební leták...“

„...a budu honit ještě **prachy**.“

„...o víkendech budu **šudlit** rodinu asi...“

„Je jim to uplně **ukradený**...“

Vulgarismy:

„...a oni ví, že sem asi trochu **pako** a přicházím z šoubyznysu...“

„...neumim si představit lepší partu než já **hovado**, vedle mě piráti a zelený...“

„Dvakrát trestně stíhaný starosta s vystrčenou **prdelí**...“

„..., jak **idiot**, jak **debil** naprostej.“

„...je to **šmejd**, je to podvodník, je to lhář...“

7.4.2.2 Cizí slova

V projevu Pavla Novotného můžeme nalézt velké množství cizích slov, převážně anglicismů, které používá spíše v první části rozhovoru. Pravděpodobně jimi chce svůj projev ozvláštnit, avšak lidé nehovořící anglickým jazykem mohou mít s porozuměním některých slov problém.

„Fakt děkuju za **piárko**.“ (z anglické zkratky PR – public relations)

„...přicházím z **šoubyznisu**...“ (z angl. *show business*)

„...jsem děsným **bekraundem**...“ (z angl. *backgroundem*)

„...otázka možná na ten stávající **establišment** (z angl. *establishment*)

„Měli sme slabou starostku, **koučovanou** místostarostku...“ (z angl. *coach*)

„...a von mě tam **multikárou** hodí.“ (z angl. *multicar*)

„...v tý době bylo **unapetitlich**...“ (z něm. *unappetitlich*)

7.4.2.3 Hovorové prostředky

Překvapivým faktorem je, že v projevu Novotného se téměř nevyskytují hovorové výrazy. Zaznamenali jsme pouhé minimum. Místo hovorových prostředků však používá nespisovné tvary slov, nespisovné koncovky atp.

„...a mám výbornou **partu** na to sem si přivedl...“

„No já jsem zjistil **ted'ka**, že ten plat není...“

„...na rozdíl od čtenářů **bulváru** mě...“

7.4.2.4 Obrazná pojmenování

„Na prahu velkého vítězství...“

„Já sem držák, já sem taková konzerva, já sem držák...“

„Mluví jak bůh...“

„Je to malá městská část, hezké království...“

7.4.3 Syntaktická rovina

Syntaktická rovina je v tomto projevu také velmi problematická. Kromě jedné vsuvky, jsme nezaznamenali žádnou jinou motivovanou odchylku. Nemotivovaných nepravidelností jsme však zaregistrovali celou řadu. Novotný nedokončuje věty, často opakuje již vyřčenou část věty několikrát za sebou, používá špatný slovosled a má problém udržet myšlenku.

7.4.3.1 Motivované odchytky

Vsuvka:

„*Vy kdybyste žil v Řeporyjích, vy mě sledujete, vy byste mě taky volil pane Veselovský.*“

7.4.3.2 Nemotivované odchytky

Anakolut:

„*To znamená, že já do toho __ asi předem trochu marný boj povedu a...*“

„*...a mam výbornou partu na to sem si přivedl...*“

7.4.3.3 Špatný slovosled

„*...oni totiž mě znají...*“ → Oni mě totiž znají

„*...za starostu inteligentního chlapce místního,...*“ → za starostu místního inteligentního chlapce

„*No já sem zjistil ted'ka, že ten plat není tak strašnej toho starosty v těch Řeporyjích, sem zjistil.*“ → No já jsem teď zjistil, že plat starosty v Řeporyjích není tak strašný.

„*Já sem nezajistil vozidlo jako ruční brzdou, který se rozjelo, karavan se rozjel před třema rokama a přejel seniorce nohu.*“ → Já jsem před třemi lety nezajistil vozidlo ruční brzdou, které se rozjelo a přejelo seniorce nohu.

7.4.3.4 Opakování

„*...sem ohrozil všechno, sem ohrozil celou tu svojí __ sem ohrozil všechno, sem ohrozil __ tim, že sem se nechal chytout při maření výkonu rozhodnutí, sem řídil už podruhé za volantem, sem ohozil uplně všechno.*“

„*...já sem slíbil ve volebním programu, jako ostatní strany slibovali, já sem slíbil ve volebním programu,...*“

„*No já sem zjistil ted'ka, že ten plat není tak strašnej toho starosty v těch Řeporyjích, sem zjistil.*“

7.4.4 Morfologická rovina

Pavel Novotný hovoří velice nespisovně. V jeho projevu můžeme nalézt velké množství rysů obecné češtiny – koncovka -ej místo ý/í, koncovka -ý místo -é, koncovka -ama v instrumentálu plurálu, absence -l v přičestí minulém atp.

„*...co se tam dělo tak strašnýho, že někdo jako já tam uspěl.*“

„*...je jim to uplně ukradený...*“

„...pirátka a zelenej místostarosta.“

„... začnu pozemkama, na ktorejch má...“

„...budu prudit pirátsky zastupitelstvo...“

„...neměl sem moc dobrýho konkurenta...“

„Jediný, co mě bude zajímat...“

„...když dostanu někýho špatnýho soudce...“

„...před třema rokama...“

7.4.5 Shrnutí mluveného projevu Pavla Novotného

Mluvený projev politika Pavla Novotného musíme označit jako zcela neprofesionální. Jeho nespisovné vyjadřování, vulgární výrazy a špatná výslovnost jsou velice nevhodné pro veřejné interview.

Vzhledem k artikulační poruše mluvčího nebudeme hodnotit zadržávání během projevu. I přesto se zde však objevuje velké množství výslovnostních odchylek. Zaznamenali jsme zkracování, prodlužování vokálů a protetické v, jako nejproblematictější však sledujeme nedbalou ortoepii. V projevu Novotného jsme zaznamenali i takové případy, kdy jsme vůbec nerozuměli některým jeho slovům. Z důvodu příliš rychlého tempa řeči mluvčí často nedořekne jednotlivé výrazy či celé části vět a vyslovuje opravdu nedůsledně.

Slovní zásoba Novotného je poměrně bohatá. Používá však nespisovnou češtinu a velké množství cizích slov, kterým posluchači bez znalostí anglického jazyka neporozumí. Dále jsme zaznamenali nadměru vulgarismů a pejorativ, které jsou ve veřejném projevu zcela nevhodné. Domníváme se, že volbou anglických výrazů, vulgarismů a nespisovného jazyka se chce mluvčí více přiblížit mladší generaci a zajistit si tak jejich přízeň a možný volební hlas.

Z hlediska syntaktického se v tomto projevu objevuje příliš mnoho odchylek od spisovné normy. Sám mluvčí se ve svém projevu ztrácí, opakuje výrazy, které už řekl, a používá špatný slovosled. Často vůbec nedořekne část věty nebo ji dokončí jinou vazbou, než větu začal, což může být pro posluchače velmi matoucí.

Celkově hodnotíme projev Pavla Novotného jako nekultivovaný. Vzhledem k svému povolání, by se podle našeho názoru neměl vyjadřovat nespisovně a vulgárně. Jako velmi nevhodné považujeme také neustálé skákání do řeči moderátorovi Veselovskému, který si však na rozdíl od Novotného zachoval svou profesionalitu. Sám respondent se sice hájí, že tuto pověst si vybudoval záměrně, ale jako veřejně známá osoba, politik a starosta Řeporyjí by se měl snažit vyjadřovat se sofistikovaněji. Po zhlédnutí několika dalších rozhovorů obdobného typu s Pavlem

Novotným jsme dospěli k názoru, že se nejedná o výjimečný případ, ale analyzované interview lze považovat za dostatečně reprezentativní. Nekultivovanost projevu starosty Novotného plyne ze silně emocionálního vypětí, určitého psychického rozpoložení, resp. velmi osobitého přístupu respondenta. Vzhledem k tomu, že dotazovaný trpí několika poruchami výslovnosti řeči, nebylo snadné provést detailnější rozbor jeho projevu se zřetelem k vnitřním či vnějším vlivům.

V porovnání s ostatními respondenty je projev Novotného nejproblematictější, a to ve všech jazykových rovinách. Z analýzy vyplývá, že kromě hezitačních zvuků, protetického v a výplňkových slov používá všechny zaznamenané odchylky v největším množství. Důvodem je pravděpodobně ledabylost a lehkomyšlnost mluvčího.

7.5 Analýza mluveného projevu moderátora Karla Šípa (Všechnopárty)

7.5.1 Zvuková rovina

Zvuková stránka projevu Karla Šípa je velice nespisovná. V jeho projevu se objevuje mnoho odchylek od spisovné výslovnostní normy a vzhledem k tomu, že je projev veřejný, by se v takové míře určitě vyskytovat neměly. Jedná se sice o zábavný pořad, ale i přesto je to projev všem přístupný, a proto by měl být kultivovaný.

7.5.1.1 Zkracování vokálů

Zkracování samohlásek můžeme zpozorovat v projevu Karla Šípa téměř u každého vokálu *i*. Takovouto výslovnost hodnotíme jako nespisovnou a nevhodnou pro veřejný projev.

„*A teď určitě nepřeháním když řeknu, že našim dalším hostem...*“

„*...nebo ste cíleně za tím šla.*“

„*... se vás jako jestli to není jenom překlep...*“

„*... vy ste tenkrát před těmi já nevim čtyřmi lety...*“

„*Sedím koukám na vás a vopravdu...*“

„*...už vaše myšlenky se ubírají tím směrem...*“

7.5.1.2 Protetické v

Nejrušivějším elementem projevu Karla Šípa shledáváme používání protetického v. Moderátor písmeno předkládá před všechna slova začínající na samohlásku *o*, kterých je v projevu opravdu mnoho. Tento jev je velice neprofesionální a řadí se do obecné češtiny.

„ ... *já sem viděl snad všechny vaše **vopravdu** velké fanoušek* “

„ ... *já padám doma **vopravdu** z gauče to vám můžu říct.* “

„ ***Vo** tom mluvím.* “

„ ... *němce abyste to tam **nevodstřílela**, žejo.* “

„ ***Voni** se možná jenom přišmrncnou nebo něco ale vy máte přeci __ můžeme **votevřeně** takle, vy máte i řasy nalepený žejo* “

„ ... ***vona** má ty vlasy **vona** to má slepený, **vona** to má do culíku...* “

„ ... *máte ty myšlenky už **vopravdu** směrem k tý olympiádě?* “

„ ... *ty podmínky **vokolo**, zaregistrovala ste...* “

7.5.1.3 Nedbalá ortoepie

Moderátor Karel Šíp se snaží během tohoto rozhovoru vyslovovat jednotlivá slova důkladně. Často se však stane, že zrychlí tempo své řeči, a pravděpodobně z tohoto důvodu nedbale artikuluje.

„ ... *nebylo dobrý z **ňákým** psychologem a nebo rovnou psychiatrem...* “

„ ... *vy ste schopná se kdykoliv **štyrykrát** strefit a po pátý ne...* “

„ ... *mě dokonce napadlo, když tak to řekněte Rybářovi, **jesli** by nebylo...* “

„ ... *tak asi **ňákou** rodinu budete mít...* “

„ ... *ale **pod'me** ještě k jedný věci, Gábino...* “

„ ... *můžeme **votevřeně takle**, vy máte...* “

7.5.1.4 Hezitační zvuky

Hezitační zvuky používá mluvčí poměrně v malém množství. Na místo těchto zvuků se objevují spíše pauzy, ale povětšinou je projev plynulý. Hezitační zvuky díky občasnému užití nepůsobí rušivě.

„ ... *naším dalším hostem je superstar eee nepochybně v současné době nejúspěšnější...* “

„ ... *vy ste vlastně sňatkem ee vyměnila jenom...* “

„ ... *před těmi já nevím čtyřmi lety eee jaksi byla jediná ee ženská biatlonistka...* “

7.5.1.5 Přerěky

Typickým znakem pro mluvený projev je občasné přerěknutí či zadržnutí. Mluvčí tak opakuje slova nebo jen jejich části, aby se opravil nebo se snaží získat čas na promyšlení toho, jak bude pokračovat dál.

„...Soukalová Koukalová, **jak to jak to jak to** vnímali ty cizí...“

„...sou to poměrně **rozdílný rozdílný rozdílný** činnosti...“

„...ale ne Gábino, voni se možná jenom **při-přišmrncnou** nebo něco...“

„...vy máte i **řes-řasy** nalepený žejo...“

„...ted'ka je před váma **oly-olympiáda**...“

„...už se vaše myšlenky upírají **tím tím** směrem...“

7.5.2 Lexikální rovina

Projev moderátora je z hlediska lexikální stránky jednotvárný. Používá sice téměř všechny útvary českého jazyka, ale stále opakuje pro něho typické fráze a slova. Charakteristickým znakem mluvčího je velmi časté oslovování svých hostů.

7.5.2.1 Hovorové výrazy

Hovorové prostředky volí mluvčí relativně často. Pravděpodobně se jimi snaží ozvláštnit či oživit svůj projev a přiblížit se tím posluchačům. Bohužel také často používá nespisovné výrazy nebo nespisovné tvary slov.

„To trénujete i **ted'ka** když ste vdaná?“

„...já sem viděl snad **všecky** vaše _vopravdu velkej fanoušek...“

„...**ted'ka** před sebou máte velkého fanouška...“

„...jak asi vypadaj **lidi**, který fanděj...“

„...tak stejně všichni **koukaj** na vás.“

Nespisovné výrazy:

„Voni se možná jenom **přišmrncnou** nebo něco, ale...“

„...k tomu se **furt** můžete vrátit ale, Gábino...“

7.5.2.2 Expresivní výrazy

Projev Karla Šípa je složený převážně z neutrálních jazykových prostředků, občas se však objeví i slova expresivní, která projev ožíví. Pozitivním faktorem je, že mluvčí nepoužívá žádná vulgární či hanlivá slova.

„naším dalším hostem je **superstar**...“

„... ženská biatlonistka, která trénovala s **chlapama** žejo...“

„I když ste byla mezi **holkama**?“

„...koukám na vás a vopravdu **blázen** vopravdu ...“

„... teďka už **makáte**?“

„...takže teďka už **jedete**...“

7.5.2.3 Výplňková slova

Výplňková slova jsou typickým znakem pro nepřipravený mluvený projev a u moderátora Šípa se vyskytují velice často. Mluvčí si jimi pomáhá téměř při každé promluvě. Nejfrekventovanějším slovem je výplňkové slovo *jako*. Dále využívá slova *vlastně* a *prostě*.

„A to byla náhoda, že vy ste **vlastně** sňatkem...“

„...co zahraniční novináři, **jako** to pro ně muselo bejt trošku __vyptávali se vás **jako** jestli...“

„Rybář je jméno trenéra, abyste **jako** __nemusí každěj vědět...“

„teďka vy ste vopravduuu **jako** ten biatlon **jako** to...“

„jenom **prostě jako** u těch televizorů, **prostě** těch diváků, **prostě** to...“

„Vy ste nechávala přeší Šlezingrovu bundu **jako** na svoje míry?...“

„...to už ste definitivně **jako** pohřbila?“

„...jestli vás to někdy třeba nenapadne, když si tak **jako** zalezete pod peřinu a říkáte si tak **jako** třeba jednou, tak jako co, ty lyže **prostě** budou...“

7.5.2.4 Internacionalismy a cizí slova

Internacionalismy a cizí slova se v tomto interview vyskytují opravdu v malém množství. Když je však mluvčí použije, příjemně tak oživí svůj projev.

„...dalším hostem je **superstar**...“

„rozebrat z mýho pohledu **lajckýho** problém...“

„...tak ste **zaregistrovala**, že je lepší **servis**,...“

„...vy ste v dětství měla jiné **ambice**, vy ste...“

„...no já věřím že to nebudete **dilítovat**...“

7.5.2.5 Oslovování

Velice typickým znakem pro Karla Šípa je časté oslovování svých hostů. Bez ohledu na to, zda si s nimi vyká nebo tyká, je vždy oslovuje pouze křestním jménem. Dalším častým prvkem,

který moderátor používá je dvojice slov *že jo*, kterými uzavírá téměř každý svůj dotaz položený hostům.

„*Jako v čem, **Gábino?***“

„*Je nedá se trénovat jenom pátá rána, **Gábino?***“

„*Vy ste trošku pomalejší, **Gábino**, ano, ano.*“

„***Žejo** __a asi ste musela vysvětlovat, jakaj je rozdíl mezi soukat a koukat, **žejo.***“

„*...byla jediná ee ženská biatlonistka, která trénovala s chlapama **žejo**...*“

„*Čili vy byste zhrubla, kdybyste často byla tam __ mezi těma biatlonistama chlapama, **žejo.***“

„*...abyste to tam nevodstřílela, **žejo.***“

„*Ale pod'me ještě k jedny věci, **Gábino**__vy ste možná jediná biatlonistka, která závodí nalíčená, **žejo.***“

„*...vy máte i řasy nalepený **žejo?***“

7.5.3 Syntaktická rovina

Během analýzy syntaktické roviny jsme zjistili, že je projev plný zvláštností a nepravidelností ve větých konstrukcích. Karel Šíp se občas odchyluje od pravidelností větěné stavby záměrně, aby svůj projev zpestřil či vyjádřil svůj názor.

V projevu se však objevují i nemotivované odchylky, které mají za následek nesrozumitelnost, a posluchači se tak mohou v rozhovoru ztrácet. Moderátor zvolil relativně rychlé tempo řeči a věty na sebe navazuje takovým způsobem, že posluchači neví, kde věta začíná a kde končí.

7.5.3.1 Motivované odchylky

Vsuvka:

„*...já si pamatuju když sme si spolu povídali, **když tak mě opravte**, že vy ste tenkrát před těmi, **já nevím**, čtyřmi lety...*“

„*...jestli by nebylo dobrý z nějakým psychologem a nebo rovnou psychiatrem __rozebrat, z mýho pohledu **lajckýho**, problém pátý rány,...*“

„*...mě dokonce napadlo, **když tak to řekněte Rybářovi**, jesli by nebylo na tý střelnici rovnou nejlepší začít tou pátou ránou.*“

„*...ale vy máte přeci, **můžeme votevřeně takle**, vy máte i řasy nalepený **žejo.***“

Apoziopeze:

Moderátor je přerušen a nebo svůj výrok přerušil sám, aby větu formuloval jinak.

„Noo tak náhoda to tak asi žejo...“

„Rybář je jméno trenéra, abyste jako...“

„Já sem viděl snad všechny vaše...“

„Abyste nestřílela na vedlejší...“

Elipsa:

„jakto jakto jakto vnímali ty cizí“ → novináři

„Tak ste to musela vysvětlovat“ → změnu příjmení

„Nemyslet na to asi ne? → na pátou ránu

„To sou vaše? → řasy

7.5.3.2 Nemotivované odchytky

Anakolut:

A už vaše myšlenky se upírají tím tím směrem, už ta příprava je zaměřená jako na elymp – olympiádu je jiná příprava než na běžnej rok kdy je světovej pohár nebo mistrovství světa...“

7.5.3.3 Špatný slovosled

Špatný slovosled je pravděpodobně důsledkem rychlých reakcí moderátora nebo nepřipraveného projevu.

„...jenom začáteční písmeno a nebo ste cíleně za tím šla.“ → nebo jste za tím cíleně šla

„...vyptávali se vás jako jestli to není jenom překlep__ňákej.“ → jestli to není jenom nějaký překlep

„...mnoho otázek mě napadalo tenkrát, když...“ → mnoho otázek mě tenkrát napadlo, když...

*„Jestli by nebylo dobrý z nějakým psychologem a nebo rovnou psychiatrem __rozebrat z mého pohledu **lajckýho** problém pátý rány...“ → Jestli by nebylo dobré rozebrat, z mého laického pohledu, problém páté rány s nějakým psychologem nebo rovnou s psychiatrem*

„...jesli by nebylo na tý střelnici rovnou nejlepsi začít tou pátou ránou.“ → Jestli by nebylo nejlepsi začít na té střelnici tou pátou ráno.

„...vy máte i řasy nalepený že jo?“ → vy máte i nalepené řasy, že jo?

7.5.4. Morfologická rovina

Morfologická rovina je nejslabší stránkou moderátora Karla Šípa. Mluví velice nespisově, což by se ve veřejném projevu nemělo stát. Nejvíce chyb jsme zaznamenali v koncovkách ohebných slovních druhů. Ve velké míře se vyskytuje nespisovná změna *y* v *ej* nebo *é* v *y*. Dále je problematické skloňování instrumentálu v plurálu, kdy moderátor používá koncovku *-ama*. Zaměříme-li se na slovesa, mluvčí často vynechává koncovku *-l* v přičestí minulém nebo koncovku *-í* ve třetí osobě plurálu.

„A řekněte mi, co zahraniční novináři, jako to pro ně muselo **bejt** trošku __vyptávali se vás jako jestli to není jenom překlep __ **ňákej**...“

„A asi ste musela vysvětlovat, **jakej** je rozdíl...“

„...jediná *ee* ženská biatlonistka, která trénovala s **chlapama**...“

„I když ste byla mezi **holkama**?“

„...abyste jako __nemusí **každej** vědět...“

„...vopravdu **velkej** fanoušek __ted'ka před sebou máte **velkýho** fanouška, abyste měla představu, jak asi **vypadaj** lidi, **který fanděj**.“

„Jestli by nebylo **dobry** z **ňákým** psychologem a nebo rovnou psychiatrem __rozebrat z **mýho** pohledu **lajckýho** problém **pátý rány**...“

7.5.5 Shrnutí mluveného projevu moderátora Karla Šípa

Mluvený projev moderátora Karla Šípa obsahuje plno nedostatků. V první řadě se jedná o nespisovnou artikulaci, která je pro mluvený projev velice důležitá. Odchytky od spisovné výslovnosti jsou pravděpodobně zapříčiněny rychlým tempem řeči, nedbalou výslovností, či emočním vypětím.

Jako nejvíce rušivý prvek z hlediska zvukové roviny považujeme protetické *v*, které moderátor neustále používá. Tento rušivý element je velice výrazný a působí neprofesionálně. Pozitivně však hodnotíme malé množství hezitačních zvuků, kterých se mluvčí opravdu vyvaruje a používá místo nich vhodně zvolené pauzy.

Lexikální rovina projevu je relativně jednotvárná. Moderátor používá stále stejné fráze a ničím svou řeč výrazně neozvláštňuje. Nejčastějšími jazykovými prostředky jsou výrazy hovorové, díky kterým se chce mluvčí pravděpodobně přiblížit svým posluchačům. Za největší problém lexikální roviny považujeme parazitická slova, kterými si moderátor pomáhá při každém

výroku. Tento element je velice nevhodný a neprofesionální. Mluvčí by měl počet výplňkových slov alespoň částečně zredukovat.

V syntaktické rovině projevu můžeme nalézt především motivované odchylky, které moderátor používá pro ozvláštňení a zpestření projevu. Nejčastějším důvodem úmyslných odchylek je snaha něco vysvětlit, vyjádřit svůj názor či něco doplnit. Z odchylek nemotivovaných jsme zaznamenali pouze anakolut, který vznikl především kvůli příliš rychlému řečovému tempu. Jako negativní považujeme rychlé řetězení vět za sebou, kdy se posluchač může ztrácet v tom, kde věta začíná a kde končí.

Z analýzy morfologické roviny vyplývá, že se moderátor vyjadřuje velice nespisovně. Nejčastěji se odchyluje v tvoření koncovek pronomin, adjektiv a verb. Tyto nespisovné varianty používá mluvčí záměrně, aby se přiblížil posluchačům a svým hostům a aby navodil přátelskou atmosféru.

Celkově hodnotím mluvený projev Karla Šípa jako nekultivovaný. V projevu se vyskytuje příliš mnoho odchylek od spisovné normy, které by se v profesionálním projevu vyskytovat neměly. Domníváme se, že nespisovné vyjadřování a nespisovná ortoepie nijak nedokáže zpříjemnit atmosféru ve studiu či se sblížit s hosty. Naopak působí nespisovnost projevu velice neprofesionálně a nevhodně pro veřejné interview.

V porovnání s ostatními moderátory se Karel Šíp věnuje této činnosti nejdéle. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejzkušenějšího mluvčího, vyjadřuje se zcela neprofesionálně. Předpokládáme, že se Šíp snaží svým nespisovným vyjadřováním přiblížit hostům a divákům a učinit tím svůj pořad zábavnější. Domníváme se však, že je zcela nevhodné pro veřejný projev, aby se moderátor vyjadřoval nesprávně ve všech jazykových rovinách. Obecněčeské prostředky zajisté nezpůsobují zábavnější formu projevu, ale každá komunikační situace vyžaduje jiný styl komunikace mezi dvěma a více osobami. Karel Šíp se zjevně snaží docílit toho, aby hosté pořadu byli uvolnění a nebyli ničím a nikým stresováni, a proto se striktně nedrží např. přísných pravidel dle ortoepické normy. Jednak mu to takříkajíc není vlastní a jednak zpovídá hosty, kteří často nejsou protřelí svým působením před televizními kamerami a z toho plynoucí nervozita může zapříčinit chybnou výslovnost, špatně zvolené výrazy, nedostatečnou slovní zásobu a celkovou nekultivovanost projevu.

Ostatně, kvalita mluveného projevu moderátora nejsledovanější tuzemské talk show se nijak výrazně neliší od kvality mluveného projevu Jana Krause, jenž je tváří podobné talk show na české komerční stanici. Z toho vyplývá, že nižší stupeň kultivovanosti mluveného projevu moderátora v rámci zábavního pořadu je do jisté míry signifikantním rysem.

7.6 Analýza mluveného projevu české biatlonistky Gabriely Koukalové (Všechnopárty)

7.6.1 Zvuková rovina

V řeči Gabriely Koukalové se objevuje mnoho odchylek od spisovné normy, které posouvají projev na nižší úroveň. Můžeme zde zaznamenat zkracování i prodlužování vokálů, hezitační zvuky, nedbalou ortoepii a výjimečně také protetické v.

7.6.1.1 Zkracování vokálů

Zkracování vokálů jsme zaregistrovali především u slov se samohláskou *í* a výjimečně také u samohlásky *u* a *a*

„*Noo musim říct, že tak částečně...*“

„... *že ta rána, že si prostě říkáte ještě ta poslední...*“

„...*nebo naopak třeba se nechá unést tím rytmem__to možná v **mym** případě asi to **neni uplně** já...*“

„... *já moc **nemam** ten rytmus.*“

„... *z jaký strany třeba **střilim** jako ležku a stojku, tak já stojku **střilim** z levé strany...*“

„...*začla sem střílet **kvuli** tomu z druhé strany.*“

„...*dva měsíce si **myslim** že to mělo...*“

„...*ale že se začali taky, **uplně** se to strhlo...*“

7.6.1.2 Prodlužování vokálů

Prodlužování samohlásek Koukalová používá často na začátku věty, kdy si rozmýšlí, jak odpoví, nebo místo hezitačních zvuků.

„*Neee je pravda, že sem si jednu dobu dělala legraci,...*“

„*Nooo je fakt že spousta lidí se mě ptalo,...*“

„*Nooo musim říct, že tak částečně,...*“

„...*já teda nevím **jakooo** je fakt že...*“

„...*alee je fakt **žeee** tu pátou ránu,...*“

7.6.1.3 Nedbalá ortoepie

Projev respondentky působí velice rozvážně a přiměřeně rychle. I přesto se zde však objevuje mnoho výrazů, které jsou nedbale vysloveny. Jedná se především o neurčitá zájmena *nějak*, *nějaká*, *nějaký*, ale také jiné výrazy jako *třeba*, *jestli* a *takhle*.

„Ono potom po **ňákým** čase se...“

„... člověk se tak **ňák** přizpůsobuje...“

„...je fakt že sem se často **třea** musela krotit,...“

„... pak to prostě šlo **ňák** do ztracena no...“

„...druhou sprava a **takle** prostě, aby to narušilo **ňákej** ten jako stereotyp.“

„...mam brát jako, **jesi** si můžu říct,...“

„Já sem se bála že by mi přimrzly **takle** k tomu dioptru.“

„Já nevím **jesi** se to tady hodí, ale...“

„...že si prostě říkáte ono **ňák** bylo, **ňák** bude žejo...“

7.6.1.4 Hezitační zvuky

Kladnou vlastností projevu Koukalové je, že hezitační zvuky používá jen minimálně. Jak jsme již zmínili výše, prodlužuje místo nich vokály, anebo je nahrazují výplňková slova, kterým se budeme věnovat v následující kapitole.

„No tak **eee** jakoby člověk se tak **ňák** přizpůsobuje...“

„**eee** jako první dva měsíce si myslím...“

„noo **eee** pak to prostě šlo **ňák** do ztracena...“

„Už nebylo na to ušít prostě **eee** bundy a kombinézy pro holky...“

7.6.2 Lexikální rovina

Slovní zásoba Gabriely Koukalové je relativně pestrá. Používá hovorové výrazy, cizí slova, sportovní slang a výjimečně expresivní výrazy, ale také mnoho výplňkových slov, které již v takovém množství působí neprofesionálně.

7.6.2.1 Hovorové prostředky

Koukalová používá spíše neutrální jazykové prostředky, tudíž nalezneme v jejím projevu menší množství hovorových výrazů.

„Noo je **fakt**, že spousta lidí se mě ptalo...“

„...mě napadl z mého pohledu takovej jako **fajnovej** nápad...“

„My už **ted'ka** makáme no...“

„...sem se musela trošku **krotit**...“

„...já sem dost jako **pohodář**, furt mam dost času...“

„...a **dneska** když si to vezmu, co se týká...“

7.6.2.2 *Expresivní výrazy*

Expresivní výrazy respondentka téměř nepoužívá. Nenajdeme v jejím projevu žádná deminutiva, žádné vulgarismy ani hanlivá slova. Svůj postoj vyjádří expresivně pouze výjimečně.

„... už člověk přijede jako **extrémně** vyčerpanej...“

7.6.2.3 *Sportovní slang*

Vzhledem k tomu, že je Gabriela Koukalová sportovkyně, česká biatlonistka, objevují se v jejím projevu slangové výrazy, které se právě v souvislosti s biatlonem často používají.

„... všimnete z jaký strany třeba střílim jako **ležku** a **stojku**, tak já **stojku** střílim z levé strany, tak sem začala původně i střílet **ležku**,...“ → střelba v leže a střelba ve stoje

„...to je jak módní přehlídka tam v tý **stopě**.“ → běžkařská stopa

„Já sem se bála že by mi přimrzly takle k tomu **dioptru**.“ → hledí, k zaměření terče

7.6.2.4 *Výplňková slova*

Tzv. výplňková vata se objevuje během řeči Koukalové často a působí tak velice rušivě a neprofesionálně. Ve veřejném projevu by se tomu měl každý mluvčí vyvarovat. Mezi nejfrekventovanější parazitická slova patří výrazy *vlastně*, *jakoby* a *jako*.

„...si mysleli, že normálně **jakoby** během těch závodů...“

„...trénuju v s dámským týmem a část **vlastně** s tím mužským.“

„...že to má na mě **vlastně jako** špatnej vliv.“

„No tak eee **jakoby** člověk se tak náá...“

„... je fakt že **jakoby** aniž by ste se o to snažil, tak že si **jako** tak...“

„...zatím co všichni většinou **jako** celej rok makaj...“

„ted' už sem se snažila **jako**...“

„...ne že bych **jako** jiný roky ty tréninky náá **jako** zanedbávala...“

„...a je to takový **jako** jak se říká...“

7.6.2.5 *Internacionalismy a cizí slova*

Internacionalismy a cizí slova jsou v projevu Koukalové užity relativně frekventovaně. Díky tomu projev ožíví a aktualizuje, a proto není tak jednotvárný.

„ ... část té přípravy právě trénuju v s dámským **týmem**... “

„ ...si myslím že to mělo velké **efekt**.“

„ ... prostě jak se člověk asi naučí ten **automat**... “

„ ... kdybych jezdila takovou **ligu** jako Laura... “

„ ...předtím sem studovala **dizajn**, propagační **grafiku**... “

„ ...protože to je taková **rarity** jo... “

„ ... a žádný **ambice** tam nebyly... “

„ ... že bych to chtěla opravdu jako ještě **apgrejdovat**... “

7.6.3. Syntaktická rovina

Stejně jako ve většině mluvených projevů, se i v tomto objevují motivované a nemotivované odchylky větné struktury. Motivované odchylky však převažují a projev z hlediska této roviny působí přirozeně.

7.6.3.1 Motivované odchylky

Elipsa:

„ ...právě trénuju s dámským týmem a část vlastně s tím mužským. “ → *týmem*

„ ... ale že se začali taky. → *líčit*

Vsuvka:

„ ... tak já stojku strčilim z levé strany, tak sem začínala i původně strílet ležku, a vzhledem k tomu... “

Apoziopeze:

„ asi naučí ten automat, tak jak se to prostě... “

„ No je fakt že jednu dobu, teď už se to možná... “

„ že si prostě říkáte ještě ta poslední a už by to jako... “

7.6.3.2 Nemotivované odchylky

Anakolut:

„... já sem hrozně ráda, nevím jestli si to mam brát jako, jesi si můžu říct, že sem jim k tomu jako__postrčila.“

„... to možná v mym případě asi to není úplně já nejsem moc ten správnej příklad...“

7.6.3.3 Špatný slovosled

„Ono potom po nějakým čase se zjistilo, že to má na mě vlastně jako špatnej vliv...“ → Ono se po nějakém čase zjistilo, že to na mě má špatný vliv.

„... je fakt že jakoby aniž byste se o to snažil, tak že si jako tak navykáte postupně na ten slovník třeba často...“ → Je fakt, že aniž byste se o to snažil, tak si často postupně navykáte na ten slovník.

„...možná kdybych jezdila takovou ligu jako Laura, tak možná to tak neřeším...“ → Kdybych jezdila takovou ligu jako Laura, tak to tak možná neřeším.

7.6.4. Morfologická rovina

Projev Koukalové je povětšinou nespisovný. Z počátku se sice velmi snaží zachovat spisovnou češtinu, ale v průběhu rozhovoru se často odchýlí k nespisovným tvarům slov. Nejčastější chybou je tvoření koncovek u ohebných slovních druhů, především adjektiv. Typickou odchylkou je koncovka -ej místo -ý, - ý/í místo -é, dále pak občas chybuje v konjugaci slovesa v 1. osobě singuláru nebo v 3. osobě singuláru v přítčestí minulém. Nespisovnost v jakémkoliv veřejném projevu působí velice nevhodně a neprofesionálně.

„... část té přípravy právě trénuju s dámským týmem...“

„... na mě vlastně jako špatnej vliv...“

„... protože některý slovíčka mi tam automaticky...“

„... prostě vzal vytrch mě vod nich...“

„... začal růst potom takovej koberec...“

„... to bejval jednu dobu jako velkej problém, třeba na tý olympiádě...“

„... to možná v mym případě asi to není úplně já nejsem moc ten správnej příklad...“

„...mě napadl z mýho pohledu takovej jako fajnovej nápad...“

7.6.5 Shrnutí projevu biatlonistky Gabriely Koukalové

Projev Gabriely Koukalové hodnotíme jako méně kultivovaný. Z hlediska zvukové roviny se v řeči respondentky objevuje mnoho odchylek od spisovné výslovnostní normy. Za negativní tedy považujeme zkracování a prodlužování vokálů, které jsou slyšitelné na první poslech, jako pozitivní hodnotíme zřídka užívané hezitační zvuky a protetické v, které se objevilo pouze ve dvou případech.

Slovní zásoba je ale relativně pestrá. Koukalová používá hovorové výrazy, sportovní slang, internacionalismy a cizí slova, která příjemně oživují a ozvláštňují celý projev. Problematickým elementem jsou však parazitická slova, která mluvčí používá nejfrekventovaněji. Tento jev je sice typický pro nepřipravené mluvené projevy, ale v takovém množství působí nepřírozně. Koukalová by tato slova měla radikálně eliminovat.

Z hlediska syntaxe působí projev nejvíce nepřírozně. Respondentka používá často záměrné syntaktické odchylky, které projev oživují, nezáměrné se naopak neobjevují téměř vůbec. Koukalová hovoří rozvážně a snaží se skládat věty správně.

Po analýze morfologické roviny jsme zjistili, že se Koukalová nechává ovlivnit nekultivovaným projevem moderátora Karla Šípa. Z počátku se totiž snažila mluvit spisovně a během rozhovoru postupně přecházela do češtiny obecné. Nakonec tedy používala častěji nespisovné koncovky, které by se ve veřejném projevu neměly vyskytovat vůbec. Vzhledem k tomu, že je však neprofesionální mluvčí a nemá veřejná interview na pořádku dne, vedla si poměrně obstojně.

I přestože je Koukalová nejmladší a nejméně zkušenou řečnicí, byl její mluvený projev ze všech respondentů nejlepší. Domníváme se, že právě kvůli své nezkušenosti se snažila mluvit rozvážně a jazykově správně, aby si získala své fanoušky. V porovnání s Bárou Štěpánovou má Koukalová bohatší slovní zásobu a nedopouští se téměř syntaktických chyb. Mnozí lidé by mohli snášet různé předsudky o kvalitě mluveného projevu profesionálních sportovců a sportovkyň ve smyslu jeho nekvality a nekultivovanosti, ale v tomto případě, dle našeho soudu, tento předsudek je jednoznačně vyvrácen. Z hlediska slovní zásoby je pro nás jistým překvapením, že Koukalová se moderátorovi minimálně vyrovnala, užívala trefné, aktualizované výrazové prostředky a její mírná nervozita z televizního natáčení nijak výrazně nenarušovala především lexikální stránku jazyka. Už zmíněné srovnání s Bárou Štěpánovou je velmi zajímavé, ačkoliv na jedné straně stojí vystudovaná herečka, která by měla disponovat výsostně precizním mluveným projevem, v rámci dvou sledovaných rozhovorů se výchozí předpoklady jednoznačně stírají.

Závěr

V této bakalářské práci jsme se zaměřili na analýzu všech jazykových rovin mluveného projevu ve vybraných interview pořadů Interview ČT24, DVTV a Všechnopárty. Soustředili jsme se nejen na řeč moderátorů, nýbrž i na projevy jednotlivých respondentů, které jsme vybírali na základě rozdílného povolání a věkové skupiny.

Snažili jsme se popsat jazykové jevy všech jazykových rovin a zhodnotit projevy z hlediska kultivovanosti a nekultivovanosti. Dále jsme si kladli otázku, zda má věk a povolání vliv na mluvený projev a zda svým projevem může moderátor či respondent ovlivnit způsob vyjadřování druhého mluvčího.

Předtím než přejdeme k závěrečným výsledkům, jež z analýzy této práce vyplývají, je důležité zmínit, že jsme si vědomi rizik s touto prací spojených. Vzhledem k tomu, že jsme zvolili žánr interview, hodnotili tak oba mluvčí a jejich vzájemné ovlivňování, bylo nutné analýzu projevu provádět na základě jednoho rozhovoru. Z tohoto hlediska musíme výzkum označit jako přibližný obrázek o způsobu vyjadřování jednotlivých mluvčí. Během jiných interview se může v jejich promluvách objevovat více či méně odchylek od spisovné normy.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že povolání ani věk respondenta nemá zcela žádný vliv na způsob vyjadřování. Předpokládali jsme, že nejstarší a nejzkušenější respondent bude mluvit nejsofistikovaněji a nejkultivovaněji. Tento předpoklad nám však analýza vyvrátila, jelikož nejkultivovanějším způsobem vyjadřování byl projev nejmladší respondentky – biatlonistky Gabriely Koukalové, která s veřejnými projevy nemá téměř žádné zkušenosti. Naopak nás velice negativně překvapilo, že Pavel Novotný, který se veřejným vystupováním žije téměř celý svůj život, vystupuje velice nevhodně, nespisovně a nekultivovaně.

Předpoklad, že je možné svým projevem ovlivnit řeč druhého mluvčího, nám byl potvrzen jen částečně. Ovlivnění způsobu vyjadřování jsme zaznamenali pouze ze spisovného vyjadřování na nespisovné. Opačným postupem jsme nezaregistrovali změnu projevu v žádném rozhovoru. Dále jsme zjistili, že se takto ovlivnit nechají pouze respondenti od moderátorů, a jelikož se nespisovně vyjadřoval pouze moderátor Karel Šíp, zpozorovali jsme tento jev jen u respondentky Koukalové.

Naše analýzy nám však potvrdily hypotézy, že se v talk show budou mluvčí vyjadřovat více uvolněněji oproti ostatním dvěma pořadům a že spisovný projev nepůsobí vždy nepřirozeně či afektovaně, což můžeme velmi dobře pozorovat na projevu Martina Veselovského.

Dále z výzkumu vyplývá, že nejproblematictější jazykovou rovinou v mluvené řeči je rovina zvuková, ve které alespoň občas chybují všichni analyzovaní mluvčí – nejčastěji se setkáváme s hezitačními zvuky a se zkracováním vokálů. Typickým problematickým faktorem v řeči

respondentů jsou výplňková slova a nedbalá ortoepie, v projevech moderátorů je to naopak časté přeformulování dotazů.

O moderátorech Takáčovi a Veselovském by se dalo říci, že se velmi soustředí nejen na obsah svého projevu, ale i na jejich formu. Hodnotíme je tedy jako profesionální a kvalitní moderátory. Karel Šíp se na rozdíl od nich vyjadřuje podstatně hůře, nutno však říci, že se tímto způsobem vyjadřuje záměrně, s cílem pobavit diváky. Zábavný pořad však nedělá nespisovnost projevu, nýbrž zajímavá a mnohdy i kontroverzní témata.

Na základě naší analýzy musíme konstatovat, že vtahování obecněčeských výrazů do veřejných mluvených projevů je velice nevhodné a mluvčí tak mohou negativně ovlivňovat vyjadřování nejen svých hostů, ale i svých posluchačů. Naopak spisovná čeština s vhodně zvolenými jazykovými prostředky může působit velice přirozeně.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BEČKA, Josef Václav. *Jazyk a styl novin*. Praha: Novinář, 1973. Knihovnička Novináře.

ČECHOVÁ, M. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s. ISBN 978-80-7235-413-9

ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3.

ČMEJRKOVÁ, S. *Televizní interview a jiné duely. Mediální dialog jako žánr veřejného projevu*. In Slovo a slovesnost, 60, 1999.

ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-1970-7
ČECHOVÁ, M. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s. ISBN 978-80-7235-413-9.

DANEŠ, F. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009

HAUSENBLAS, Ondřej. K tzv. pronikání obecné češtiny do spisovného jazyka. In Slovo a slovesnost, 54, 1993

HOFFMANNOVÁ, Jana, Jiří HOMOLÁČ, Eliška CHVALOVSKÁ, Lucie JÍLKOVÁ, Petr KADERKA, Petr MAREŠ a Kamila MRÁZKOVÁ. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-2566-1.

HRBÁČEK, Josef. *Úvod do studia českého jazyka*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-869-5

HUBÁČEK, J. *Kultura mluvené řeči*. Ostrava: Pedagogická fakulta v Ostravě, 1980

CHLOUPEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1986

KORDA, J. *Úvod do studia televize 2. Faktuální televize a její žánry*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013

MINÁŘOVÁ, E. *Stylistika pro žurnalisty*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-2979-4.

NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 1999

SGALL, Petr. *Neochuzujme spisovnou češtinu*. In Český jazyk a literatura, 49, č.1-2, 1998

ULIČNÝ, Oldřich. *K článku profesora Sgalla „Neochuzujme spisovnou češtinu“*. In Český jazyk a literatura, 49, č. 1-2, 1998

Internetové zdroje

DVTV [online]. Aktuálně.cz [cit. 2019-05-24]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/>

Interview ČT24 [online]. Česká televize [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/>

Všechnopárty [online]. Česká televize. 2019 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty>